

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA KULTURO

Register nepremične kulture dediščine

Seznam tipoloških gesel z definicijami

Interno delovno gradivo

7. 12. 2022

Stanje dokumenta

Namen dokumenta

Dokument vsebuje tipološka gesla, ki se uporabljajo ob vpisih enot v register nepremične kulturne dediščine. Vsako geslo ima tudi namensko sestavljeno definicijo.

Nadzor dokumenta

Organizacija:	Ministrstvo za kulturo
Naziv projekta:	Register nepremične kulturne dediščine
Kratek naziv projekta:	Tipološka gesla
Oznaka dokumenta:	TIPOLOŠKA GESLA_2022.doc
Kreiranje dokumenta:	7. 12. 2022
Status dokumenta:	Končni
Verzija dokumenta:	1.0
Datum verzije:	7. 12. 2022
Lastnik dokumenta:	Ministrstvo za kulturo, INDOK center
Avtorji:	mag. Ksenija Kovačec Naglič, univ. dipl. inž. mat. Magda Miklavčič Pintarič, univ. dipl. um. zgod. Brigita Petek, univ. dipl. arheol. mag. Gojko Zupan, univ. dipl. um. zgod
Sodelavci:	Glej starejše verzije seznamov tipoloških gesel

Zgodovina verzij:

Verzija	Datum zadnje spremembe	Opombe
1.0	7. 12. 2022	Dokument pripravljen kot priloga <i>Navodil za pripravo predloga za vpis v register nepremične kulturne dediščine</i> (oktober 2022)

Pojasnila k seznamu

Seznam vsebuje gesla, s katerimi enote dediščine v registru nepremične kulturne dediščine združujemo v sorodne skupine glede na tipologijo ali rabo.

1. Geslovnik je sestavljen strukturirano z namenom, da odpravi težave s:
 - sinonimi: enega izmed sinonimov bolj ali manj poljubno izberemo za deskriptor; ostali sinonimi za isti pojem pa dobijo vlogo nedeskriptorjev.
(sinonim: beseda, ki ima skoraj enak pomen kot kaka druga beseda; sopomenka, soznačnica)
 - homonimi: vsak deskriptor nastopa v sobesedilu tako, da je njegov pomen nedvoumen.
(homonim: beseda, ki ima enako pisno podobo kot druga beseda, a drugačen pomen)

Tak strukturiran seznam izrazov naj bi v dokumentacijskem sistemu na nedvoumen način predstavljal pojme, ki se pojavljajo v opisih.

Na seznamu so:

- sprejeta gesla = deskriptorji: so v uporabi in se lahko uporabljajo za predstavljanje vsebine pojma,
 - zavrnjena gesla = nedeskriptorji: niso v uporabi, vendar uporabniku omogočajo, da ve, kateri deskriptor naj uporabi (sinonimi, *USE(uporabi)*).
2. Definicije na kratko opredeljujejo posamezno geslo in so prilagojene vsebini nepremične kulturne dediščine.
 3. Opombe se lahko nanašajo tako na geslo, kot na definicijo.

Geslovnik je nastajal vzporedno z vodenjem registra. INDOK center ga vzdržuje in dopolnjuje v sodelovanju s konservatorji Zavoda za varstvo kulturne dediščine.

Začetna nastavitvev seznama gesel je bila izdelana ob začetni nastavitvi Zbirnega registra dediščine v letu 1995. Seznam se je postopno dopolnjeval in nadgradil z definicijami (glej npr. Seznam tipoloških gesel 1998).

INDOK center geslovnik nadgrajuje v smer tezavra.

alpinetum

Skalnjak ali urejen vrt, lahko del vrta, z rastlinami iz Alp.

ambient

Odprt prostor, v katerem stoji skupina stavb ali drugih prostorskih elementov, ki označujejo ta prostor in mu s součinkovanjem objektov in odprtega prostora dajejo poseben značaj.

Opombe: Zvrst: kulturna krajina, stavbe ali parki in vrtovi, naselja in njihovi deli.

apnena jama

Izkopana in zaščitena jama, urejena za gašenje in shranjevanje apna.

apnenica

Peč, zidana ali prepletana, za žganje apna. Običajno so apnenice postavljali na prostem, v bližini kamnoloma ali gozda.

arboretum

Vrt, park ali del parka z umetno in načrtno, na osnovi botaničnih značilnosti zasajenim izbranim drevmem in grmovnicami.

arheološki park

Arheološko najdišče urejeno in upravljano za obiskovalce: prezentirane ostaline, dopolnjene z vsebinami, ki povečujejo njihovo razumevanje in doživetje (npr. označevalne/informativne table, informativni kioski). Park lahko dopolnjujejo trgovine, gostišča.

Opombe: V Sloveniji so arheološki parki in situ prezentirana in parkovno urejena najdišča; prikaz temelji na znanstvenih raziskavah.

arheološko najdišče

zavrjneno geslo

Prostor s sledovi preteklih človekovih aktivnosti, ki so identificirani s prospekcijskimi tehnikami (aerofotografija, sistematični terenski pregled, geofizikalna oz. geokemična raziskava) ali z izkopavalno metodo.

Opombe: Uporaba je omejena le na najdišča, kjer vsebina ni popolnoma jasna oz. je tipološko vprašljiva. 30.6.2011: geslo se nadomesti z geslom: posamična najdba (v arheologiji je uporaba tega pojma kot tip arheološkega najdišča standard).

USE (uporabi): posamična najdba

arheološko območje

Potencialno arheološko najdišče, tj. ozemlje, kjer na podlagi izoblikovanosti terena, slučajne najdbe, imena kraja, omembe v literaturi, bližine arheološkega najdišča... domnevamo sledove preteklih človekovih aktivnosti.

Opombe: Geslo lahko nastopa samostojno ali pa z drugimi gesli, ki so v tem primeru le domneve. Pojem praviloma uporabimo tudi v imenu enote.

arhitektonski vrt

zavrjneno geslo

Predlog nove definicije: Vrt, ki ga oblikujejo arhitekturni elementi in rastlinje? Glej vrtove Ilse Fischerauer. Morda tudi hišni vrt.

USE (uporabi): vrt

arhitekturna plastika

Izrazito kiparsko delo na stavbi oz arhitekturi.

arkade

Stebrišče, povezano z loki ali oboki. Arkade so lahko del odprtih, obokanih hodnikov.

arkadni hodnik

zavrnjeno geslo

Opombe: Geslo dodano zaradi uskladitve s šifrantom ISeD. Geslo je bilo uporabljeno v RKD, vendar se ne uporablja več. KKN, 6.2.2022

arkadno dvorišče

Odprt običajno pravokotni prostor znotraj večje stavbe, obdan s pokritimi hodniki, ločenimi od dvorišča z arkadami.

atelje

Delavnica slikarja, kiparja, lahko fotografa ali arhitekta. Običajno večji prostor s prilagojenimi okni, da v prostor lahko pada večja količina svetlobe.

atrijska hiša

Stanovanjska enodružinska pritlična hiša s prostori, razporejenimi tako, da sta dnevni in nočni del ločena. Ob hiši je atrij (dvorišče / vrt). Značilno za 60. in 70. leta 20. stol.

avtobusna postaja

Prostor za sprejem in odpravo avtobusov, ki mora imeti prometni urad, perone za varno vstopanje in izstopanje potnikov, prostore za zadrževanje potnikov, za hrambo prtljage, mesto za prodajo vozovnic in objavo voznih redov in druge prostore.

bajta

Majhna in preprosta stavba, pogosto lesena. Začasno ali stalno bivališče nižjih slojev ljudi na podeželju.

baladur

Kamnit pokrit nadstropni hodnik z zunanjim dostopnim stopniščem, značilnost sredozemskih hiš.

baldahin

Vrsta nadstreška na štirih ali več nosilcih, običajno v cerkvah, lahko del pohištva. Baldahin je lahko premičen in izdelan iz blaga (nebo na procesijah) ali oblikovan iz trajnega materiala.

balinišče

Igrišče za balinanje, običajno na odprtem ograjen podolgovat prostor z zglajeno peščeno podlago. V novejšem času tudi pokrito, lahko z več stezami (podlaga drugih materialov).

banka

Stavba ali del stavbe. Običajno reprezentančna palača, urejena, da v njenih prostorih uradniki s strankami urejajo finančne transakcije, posle z denarjem in vrednostnimi papirji.

baraka

Zasilna, navadno lesena manjša stavba namenjena bivanju. Tudi taboriščna baraka, vojaška baraka.

barvarna

Obrat ali tovarna s stroji in napravami, ki jih uporabljajo za barvanje.

Opombe: Raba v smislu delavnice.

bazen

Obzidan, zgoraj odprt prostor za zadrževanje tekočine. Običajno je v bazenu voda, ki je namenjena za plavanje in kopanje.

bencinska črpalka

Nadstrešek ali manjša stavba z nadstreškom nad črpalnimi avtomati za oskrbovanje motornih vozil z gorivi, s prodajalno rezervnih delov in drugih predmetov za motorizirane potnike. Prve črpalke so brez nadstreškov.

beneficiatna hiša

Običajno razkošnejša stanovanjska zgradba za bivanje duhovnika-beneficiata, upravitelja cerkvenega premoženja, povezanega z nepremičninami.

blok

zavrnjeno geslo

Opombe: Geslo dodano zaradi uskladitve s šifrantom ISeD. Geslo je bilo uporabljeno v RKD, vendar se ne uporablja več. KKN, 6.2.2022

bolnišnica

Stavba ali sklop stavb s posebnimi tehničnimi napravami, laboratoriji, operacijskimi dvoranami, spalnicami. V njih zdravniki skupaj s pomožnim osebjem zdravijo ležeče bolnike.

botanični vrt

Vrt v katerem gojijo rastline za študijske in splošno izobraževalne namene. Lahko je urejen kot park.

bovška hiša

Vzdolžna, nadstropna stanovanjska stavba z gospodarskim pritličjem. Spodnji del je zidan, krita z dvokapno streho na čop. Osnovna komunikacija je gank vzdolž glavnega pročelja. V spodnji etaži so hlev, skladišče, klet. Zgoraj je trocelično bivališče.

brezno

Zelo globoka jama s strmimi stenami. Pogosto zato uporabljena kot množično grobišče.

Opombe: Zaenkrat geslo uporabljeno samo v primerih grobišč vojnih in povojnih pobojev, če so v brezni.

brežina

Nabrežja ali pobočja ob cesti ali železniški progi; urejena, utrjena in pogosto zatravljena. Tudi urejeno, navadno utrjeno obrežje reke.

Opombe: Dopolnila Magda 7.3.2006. Variante: breg, nabrežje. Spremenila iz mn. v ed. in dopolnila obrežje reke. Uporaba tudi v zvrsti "parki in vrtovi".

brod

Prevozno sredstvo za prevažanje ljudi, živali in tovora z enega brega reke na drugi breg, kjer sta pristajališči, povezani z žico. Sestavljeno je iz daljših čolnov, ki sta med seboj povezana z ograjeno ploščadjo, ta je lahko zaščitena z nadstreškom.

Opombe: Tudi splav.

brodarska postaja

Predlog nove definicije: napiši definicijo: v definicijo spadajo omembe brodarske hiše oziroma urada, prenočišče za brodnike, tovornike in nadzornika, carinarnica, hlevi (za vole): gl. EŠD 29678

Opombe: zvrst tudi: arheološko najdišče

brunarica

Stavba, postavljena, sestavljena iz brun. Lahko je bivalna ali gospodarsko poslopje.

brv

Ozek most, pogosto lesen, izdelan za premoščanje ovire in za prehod pešcev.

bungalov

Predlog nove definicije: Nizka počitniška hišica za turiste, običajno brez kuhinje in s teraso.

bunker

Manjši utrjen prostor, ki varuje pred napadi z ognjenim orožjem, pogosto betonska ali zidana zgradba z debelimi zidovi in s strelnimi linami. Sopomenka: vojaški bunker.

Opombe: Pri podzemnih bunkerjih (slemenske utrdbe oz. težki pehotni ali artilerijski objekti) uporabi tudi geslo utrjena postojanka.

carinarnica

Stavba urada za carinjenje s pritiklinami (parkirišča, privezi, skladišča itd.)

castra

zavrnjeno geslo

Rimski legijski tabor z obzidjem ali z nasipom in obrambnim jarkom, utrdba s štiristranim tlorisom ter osrednjima cestama: cardo v smeri sever jug in decumanus v smeru vzhod zahod in z značilnim razporedom bivališč.

Opombe: (Dogovorjeno na sestanku odgovornih konservatorjev za arheološko dediščino, 26.2.2003). USE (uporabi): vojaški tabor

cerkev

Večja stavba, namensko postavljena za maševanje, za krščansko bogoslužje. V njej je obvezno daritvena miza, oltar. Oltarni prostor je orientiran proti vzhodu, praviloma privzdignjen, delno ločen od ladje, namenjene vernikom. Večino cerkva označuje zvonik.

cesta

Širša, utrjena in urejena pot, namenjena za promet vozil. Ceste so asfaltirane, makadamske, betonske, tlakovane. Del cest so grajeni objekti: predori, mostovi, viadukti in signalna oprema.

cisterna

Zaprt zbiralnik ali velika posoda za tekočine, najbolj običajno za vodo.

claustra*zavrjneno geslo*

Poznoantični zaporni, utrjeni zidovi ali sistemi utrdb, predvsem na prehodih iz panonskega v alpski svet.

Opombe: Dediščina poznoantičnega julijsko alpskega obrambnega sistema (prostor med Trstom - Tergeste, Reko - Tarsatica, Ljubljano - Emona in Čedadom - Forum Iulii) ima v sinonimu: Claustra Alpium Iuliarum.

USE (uporabi): kastel, zaporni zid

čebelnjak

Manjša stavba s slemenasto streho, nadstreškom in s čebeljimi panji. Starejši panji (druga polovica 18. stol. in 19. stol.) so imeli poslikane končnice, ki so slovenska posebnost.

čistilna naprava

Čistilna naprava je v vodovodnem sistemu naprava oz. infrastruktura za prečiščenje surove vode v pitno (vodarna), splošno pa pomeni napravo za čiščenje onesnažene vode, ki jo očiščeno vračamo v okolje.

Opombe: vodarna

čitalnica

Stavba ali del stavbe, urejen za branje časnikov in knjig. Čitalnica je lahko del knjižnice, javnega lokala, fakultete ali drugega zavoda ali ustanove.

čoln*zavrjneno geslo*

Opombe: Geslo dodano zaradi uskladitve s šifrantom ISeD. Geslo je bilo uporabljeno v RKD, vendar se ne uporablja več. KKN, 6.2.2022

čolnarna

Stavba, pokrit prostor (ob vodi), kjer hranijo čolne.

črna kuhinja

Del hiše z odprtim ognjiščem in kuriščem kmečke peči v sosednji sobi, namenjen za kuhanje in kurjenje. Črna kuhinja je lahko del veže ali poseben prostor. Dim in saje se odvajajo proti ostrejšu ali dimnični odprtini in črno obarvajo stene.

črpališče

Prostor, urejen ali prilagojen za črpanje tekočine. Del črpališča so lahko posebne naprave ali stroji (črpalke).

Opombe: Črpalna postaja, predvsem vodna, za potrebe tovarne, železnice.

čuvajnica

Manjši zidan, redkeje lesen objekt ob železniški progi. V njem dela ali biva čuvaj, ki nadzoruje progo, njene naprave, ponekod dviga in spušča zapornice. Čuvajnica je lahko kiosk ob parkirišču ali drugem nadzorovanem prostoru.

Predlog nove definicije: Manjši zidan, redkeje lesen objekt ali kiosk ob železniški progi, parkirišču ali drugem nadzorovanem prostoru. V njem dela ali biva čuvaj, ki nadzoruje progo, njene naprave, ponekod dviga in spušča zapornice, nadzoruje dogajanje. MMP, 27.2.2009

deblak

Čoln iz enega debla. Izdolbenec.

delavnica

Prostor ali manjša stavba, običajno z napravami in orodji, v kateri delavci popravljajo ali delajo izdelke.

delavska hiša

Večja stanovanjska stavba z več stanovanjskimi enotami urejenimi za bivanje delavcev in njihovih družin. Lahko tudi enodružinska hiša, običajno postavljena v nizu ali kot vrstna hiša skromnejših dimenzij z bivalnimi prostori, lahko tudi manjšim vrtom.

delavska kasarna

zavrnjeno geslo

Večja stanovanjska stavba z več stanovanjskimi enotami urejenimi za bivanje delavcev in njihovih družin.

USE (uporabi): delavska hiša

delavska kolonija

Stanovanjska četrt, urejena z enotnim načrtom in z enakimi najemnimi stanovanjskimi stavbami za delavce.

delavski dom

Stavba, v kateri imajo sedež delavske organizacije: društvo, menza, sindikat, knjižnica, gledališka dvorana.

delavsko naselje

Večja stanovanjska četrt ali samostojno naselje v bližini večje tovarne, industrijskega predela ali rudnika za bivanje delavcev. Običajno je naselje zasnovano enotno in pozidano s podobnimi najemnimi stavbami.

depandansa

Pomožni objekt, stranska stavba hotela, koč, doma. V turistično zanimivih krajih. Za razliko od glavnih stavb običajno nimajo skupnih prostorov (kuhinj in podobno), le sobe.

Opombe: Definicijo obljubila Nika Leben.

depo

Prostor z namenoma odloženim predmetom ali predmeti. Predmeti so običajno zakopani. Depo ima lahko obredni pomen. V stavbah prostor za shranjevanje istovrstnih predmetov.

dera

Lesena naprava, navadno v gospodarskem posloplju, namenjena za sušenje prosa ali lanu.

dijaški dom

zavrjneno geslo

Stavba, urejena za bivanje in oskrbo dijakov (srednješolcev), s sobami, skupno kuhinjo in jedilnico.

USE (uporabi): internat

dimnica

Hiša, prvotno enoprostorna, s pečjo in kurilno odprtino ter ognjiščem v osrednjem bivalnem prostoru. Ker v stavbi ni dimnika, se dim razširja po prostoru in skozi lino ali vrata na prosto.

Opombe: Definicijo spremeniti na prostor v kmečki hiši in geslo uporabljati kot črna kuhinja skupaj z geslo ustreznega objekta (kmečka hiša, stegnjen dom, ...) 29.1.2009 (etnologi)

dimnik

Večji, lahko samostojno stoječ, visok kanal za odvajanje dima, postavljen ob tovarni.

divji kostanj

Drevo, ki zraste 20 do 30 m visoko in ima dlanasto deljene liste, bele cvetove in bodeče plodove. Pogosto zasajen na vrtovih, v parkih, ob znamenjih.

Opombe: Na sestanku so krajinarji odločili, da je raba gesla nesmiselna, da pa se v opisu pove, katera vrsta drevesa je.

dolinska zapora

Opombe: Definicijo gesla obljubil Milan Sagadin.

dom na vogel*

zavrjneno geslo

Kmečka hiša, sestavljena iz dveh, pravokotno postavljenih stavbnih traktov. En trakt lahko služi kot gospodarsko posloplje. sopomenka: dom na "akel", "zatočeni hram"

Opombe: Geslo bo potrebno dati med zavrjnena gesla in urediti v registru, kjer ima 17 enot to geslo. MMP, 24. 11. 2008.

USE (uporabi): domačija na vogel

dom obrtnikov

zavrjneno geslo

Opombe: Geslo dodano zaradi uskladitve s šifrantom ISeD. Geslo je bilo uporabljeno v RKD, vendar se ne uporablja več. KKN, 6.2.2022

dom ostarelih

zavrjneno geslo

Predlog nove definicije: ustanova, namenjena daljšemu bivanju (prenočišče, oskrba), ki omogoča tam bivajočim doseči določene skupne cilje (vzgoja, izobraževanje, oskrba, okrevanje, letovanje ipd.); domovi se razlikujejo predvsem po starosti prebivalcev in namembnosti (VSL).

Opombe: materinski dom (za matere z dojenčki), otroški, mladinski, dijaški, študentski, prevzgojni, prehodni, vajeniški dom, dom za ostarele, dom upokojencev; sodobnejše organizacijske oblike so tudi stanovanjske družine oz. skupine za učence ali dijake.

USE (uporabi): dom za onemogle

dom pomembne osebnosti

Dom, hiša ali njen del, v katerem je bivala in delala pomembna osebnost.

dom za onemogle

Ustanova, namenjena daljšemu bivanju starejših oseb, ki jim nudi potrebno oskrbo. Običajno blokovsko grajena stavba ali sklop stavb s sobami, jedilnico, skupnimi družabnimi prostori, urejeno okolico, itd.

Opombe: napiši geslo! Dom starejših občanov, dom upokojencev.

domačija

Stavba na kmetiji s stanovanjskimi in gospodarskimi prostori pod isto streho ali več stavb, z ločeno bivalno in gospodarsko funkcijo, z neposredno okolico.

domačija na ključ

Enotna domačija, kjer stanovanjski trakti in gospodarska poslopja v obliki črke U obrobajo notranje dvorišče.

Opombe: Ime gesla se mi ne zdi pravilno. Mislim, da je bolj primerno dom v ključu. Veronika Etnologi: ostane domačija na ključ. (sestarek 15. 1. 2009). Se ne uporablja za domačije v SV delu Slovenije, kjer je tlorisu na L dodan "zobek" (OE MB), MMP, 8.10.2012

domačija na vogel

Enotna domačija, kjer stavba s stanovanjskimi in gospodarskimi prostori oblikuje tloris v obliki črke L in obrobja dvorišče

Opombe: Uporablja se tudi za domačije v SV delu Slovenije, kjer je tlorisu na L dodan "zobek" (OE MB, 8.10.2012).

domačija v gruči

zavrjneno geslo

USE (uporabi): gručasta domačija

domačija v nizu

Domačija, kjer so stanovanjska trakt in gospodarska poslopja nanizana eden za drugim brez medsebojne povezave.

donžon

Samostojen, poudarjen in utrjen grajski stolp, običajno najbolj zaščiten del utrdbe, iz francoščine: donjon.

doprsje

Kip, ki predstavlja doprsno podobo človeka, redkeje glavo neke osebe.

drevak

zavrnjeno geslo

Vrsta čolna, izdolbenega iz debla drevesa, tudi deblak. Pojavljajo se od prazgodovine do danes.

Predlog nove definicije: Pac: drevak naj bi bilo plovilo narejeno iz dveh čolnic C profila (izdolbena debla), na sredi razširjenega z desko oz. s talno ali talnimi platicami (3.7.2014). Npr. tim. notranjski drevak

Opombe: V registru popraviti (12 zadetkov).

USE (uporabi): deblak

drevo

Večja rastlina z olesenelim deblom in vejami. Običajno gre za simbolno ali funkcionalno zasajeno drevo.

drevored

Vrsta ali več vrst načrtno zasajenih dreves, ki oblikujejo prostorsko enoto. Običajno so drevesa zasajena naenkrat, v enakomernih razmakih in so enake sorte. Drevoredi obrobajo poti, ceste, parke, struge rek, polja.

drsališče

Urejen prostor z ledeno ploskvijo za drsanje. Lahko na prostem ali pokrito.

drvarnica

Stavba ali del stavbe, urejen za shranjevanje in pripravo drv in drugih trdih kuriv.

duhovniška hiša

Manjša hiša tip hospica, v romarskih središčih, v bližini romarske cerkve. V njej so prebivali duhovniki ob romanjih. Tudi hiša za duhovnike puščavnike.

dvigalo

Tehnična naprava za dviganje ali spuščanje oseb in tovorov med posameznimi etažami, običajno v posebnem jašku ali s posebno nosilno konstrukcijo, lahko s posebno kabino.

dvojček

Hiša z dvema popolnoma ločenima stanovanjema eden zraven drugega, enotno oblikovana.

dvojni kozolec*

Kozolec iz dveh vrst stebrov, med seboj zvezanih z latami, krit z enotno streho.

*Opombe: *geslo se praviloma ne uporablja; UF:dvojni stegnjeni kozolec?*

dvor

Zavarovano fevdalno bivališče, običajno v zgodnjem srednjem veku, prostor za vhodom, za vrati.

dvorana

Večji, enoten prostor, običajno zbirališče večje skupine ljudi.

dvorec

Večja in razkošnejša, samostojno stoječa stavba, neutrjeno bivališče fevdalca, plemenitaša ali drugega imenitnika. Lahko samostojno stoječa palača v parku, posebej od 17. stol. naprej.

dvorec s parkom

Dvorec, postavljen v večjem parku.

Opombe: ang. predlog "with park" ni v redu; potrebno je uporabiti izraz "garden" (bp, 25.4.2016)

dvorec z vrtom

Dvorec, postavljen ob manjšem parku ali vrtu.

dvorišče

Zasebna ali poljavna odprta površina, zamejena z ograjo, zidom ali s stavbami, namenjena za komunikacijo, delo ali shranjevanje.

Opombe: Načeloma naj gesla ne bi uporabljali (počisti v registru).

edikula

zavrnjeno geslo

USE (uporabi): grobna kapela

elektrarna

Tovarna, obrat za predelavo vodne, sončne energije, strujanj zraka ali fosilnega goriva v električno energijo.

enojni kozolec

Kozolec iz ene vrste stebrov, med seboj zvezanih z latami.

Opombe: UF: stegnjeni kozolec, stegnjenec

estavela

zavrnjeno geslo

Kraški izvir, ki se občasno, ob visokih vodah, lahko spremeni v požiralnik.

evangeličanska cerkev

Sakralna stavba, ki jo za verske obrede uporabljajo evangeličani. Običajno imajo ob oltarju in prižnici le skromno opremo. Večina teh cerkva je nastala v drugi polovici 19. stol. in v 20. stol.

faladur

Del stavbe ali stavba z vinsko kletjo, s prostori za predelavo grozdja in skladiščenje vina.

fasada

Pročelje, zunanja stena stavbe, navadno okrašena ali prebarvana.

fasadna plastika

zavrjneno geslo

Opombe: Bolje bi bilo "arhitekturna plastika". Niso mišljeni grbi, niti drugi zlasti kamniti deli (npr. deli portalov, vzdani kamniti kosi,...).

USE (uporabi): arhitekturna plastika

favna

zavrjneno geslo

Divje živali od enoceličarjev do sesalcev, ki prosto živijo na določenem področju.

figuralno znamenje

Znamenje s figuro, lahko kipom. Figura je bistven, osnovni in prevladujoč del tega objekta.

Opombe: Sem štejemo znamenja s kipi (skupine kipov, posamezni kipi, kipi na stebru ali podstavku...)

flora

zavrjneno geslo

Rastline, ki naravno rastejo na določenem področju.

forma viva

zavrjneno geslo

USE (uporabi): galerija na prostem

fotoatelj

Delavnica, urejena za fotografa. Ima prostor za fotografiranje in temnico za razvijanje.

frančiškanski samostan

Samostan frančiškanov ali minoritov. Praviloma samostan z gotskimi prvini v srednjeveškem mestu, ob njegovem robu in obzidju.

freska

Slika ali poslikava narejena na svež omet v t.i. tehniki "al fresco".

Opombe: Uporabi le v primeru, ko je vpisana samostojno kot del objekta, uporabljeno tudi pri domačijah.

furmanska gostilna

Gostilna ob cesti, ob glavnih furmanskih poteh, namenjena furmanom. Poleg gostilniškega objekta ima tudi pripadajoča poslopja: gospodarsko poslopje, senik, hleve, kolarsko delavnico, kovačijo. Pojavljajo se zlasti v 19. stoletju.

fužina

Delavnica ali površina, urejena za obrtniško topljenje in predelavo rude.

Opombe: tudi drugi objekti in naprave?

fužinarska hiša

Stanovanjska stavba, v kateri so živeli fužinarji, delavci v fužinah.

Predlog nove definicije: Večnadstropna hiša fužinarja. V spodnjem delu delavnice, trgovina, skladišča, itd., v nadstropju stanovanje družine fužinarja ali poslovni prostori, v zgornjih stanovanje družine fužinarja ali stanovanja delavcev (vhod zadaj).

Opombe: Hiše v Kropi, Kamni Gorici in Železnikih. Reprezentančna fužinarska hiša poimenovana tudi fužinarski dvorec. Pripadajoči objekti (kašča, magazin,...).

fužinarsko naselje

Naselje, v katerem se večina ljudi preživlja s predelavo rude in obdelavo kovin, kar se izraža v tipu prevladujočih praviloma večdružinskih fužinarskih hiš in fužin. Ponavadi se je oblikovalo v ozkih dolinah z vodnatimi potoki in gozdovi v bližini.

gaj

Skupina dreves ali manjši, urejen in očiščen gozd.

galerija

Stavba ali del stavbe, postavljen ali urejen za razstavljanje likovnih izdelkov, slik in kipov. Posebej slikam je namenjena pinakoteka, kipom gliptoteka.

galerija na prostem

Prostor izven stavb in zaprtih dvorišč, namenjen razstavljanju običajno kiparskih umetniških del.

gank

Zunanji nadstropni hodnik, običajno lesen vzdolžen balkon. Gank je komunikacija med posameznimi prostori v hiši, redkeje ga uporabljajo za sušenje pridelkov. Gank je prevladujoč element kmečke hiše na alpskem območju.

Opombe: Uporaba tudi za "zatrejni gank". Dogovor z Z. Koželj (sept. 2008)

garaža

Stavba ali nadstrešek za zaščito in shranjevanje motornih vozil.

garderoba

Prostor, običajno del stavbe, urejen za shranjevanje oblek ali za preoblačenje. Garderoba je lahko namenjena shranjevanju prtljage. Garderoba ima posebno opremo, obešalnike ali posebne tipske omare. Del garderob so lahko umivalnice in toalete.

gartlc

Zelenjavni, cvetlični ali zeliščni vrt ob ali v bližini kmečke hiše, praviloma ograjen s plotom ali nižjo ograjo. Značilen za gorenjski in severni del Slovenije.

gasilski dom

Stavba, urejena za skladišče, garažo in zadrževanje gasilcev. Pogosto večja zgradba na izbrani lokaciji, ki je poudarjena s stolpom s sireno.

gasilski stolp

zavrjneno geslo

Opombe: V registru sta le dva gasilska stolpa, zato morda ni smiselno uvajati gesla. Stolp je večinoma pridružen gasilskemu domu.

USE (uporabi): stolp

geodetsko znamenje

Kamnito ali betonsko znamenje, ki na zemljišču označuje geodetsko (trigonometrično) točko za katero je določen natančen položaj in nadmorska višina. Znamenje ima na zgornji površini vklesan križ (X) ali luknjico. (Brigita, 2.6.2010)

Opombe: Zamenjano geslo z geslom merski kamen.

gepelj

Priprava za vrtenje pogonske gredi, ki jo poganja vprežna živina, izjemoma človek (t.i. človeški gepelj). V rabi za pogon mlatilnice ali kakega drugega preprostega stroja, vodnjaka.

Predlog nove definicije: Definicija popravljena 25.4.2005. Ponovno 5. 11. 2008 glede na vodnjak na Ljubljanskem gradu (MMP).

glazuta

zavrjneno geslo

Preprosta steklarna na lokaciji kremenčevega peska in pepelike v bližini gozdov. Prvotno kopa iz gline in lopa, pod katero so pihali steklo. Pogoste so na Pohorju.

USE (uporabi): steklarna

gledališče

Stavba, del stavbe ali prostor brez strehe, urejen za gledališke predstave. Nujna dela gledališča sta del s sedeži za gledalce imenovan avditorij in arena ali oder za igralce, za katerim je stalna ali premična scena.

gnojišče

zavrjneno geslo

Opombe: Geslo dodano zaradi uskladitve s šifrantom ISeD. Geslo je bilo uporabljeno v RKD, vendar se ne uporablja več. KKN, 6.2.2022

golobjak

Stavba ali del stavbe, postavljen in urejen za bivanje in vzrejo golobov.

gomila

Holm, krtina, umetno nasut ali naložen na grob ali grobnico. Običajno so to večji prazgodovinski grobovi, lahko rimskodobni grobovi ali kenotafi. Redkeje gomila prekriva drugačne strukture.

Opombe: UF (uporabi za): tumulus

gomilno grobišče

Dve ali večja skupina gomil s skeletnimi ali žganimi pokopi.

gora

zavrjneno geslo

Visoka, v reliefu poudarjena vzpetina, močno izstopajoč del površja s strmimi pobočji.

gospodarsko poslopje

Stavba, ki služi kot hlev, senik, pod, za spravilo, predelavo, obdelavo pridelkov ali izdelkov, ali za več različnih gospodarskih namenov na kmetiji.

Opombe: Uporabi za kombinirana poslopja (tudi za marof?).

gostilna

Gostinski lokal z mizami in sedeži, v katerem goste postrežejo s pijačo in kuhano hrano. Gostilna ima lahko odprt vrt ali teraso. Gostilna je lahko stavba ali njen del.

Opombe: Gostišče?

gostilniški vrt

zavrnjeno geslo

USE (uporabi): gostinski vrt

gostinski vrt

Odprt prostor ob gostinskem lokalu, zasajen z drevjem za senco ali z rastlinjem za okras in razdelitev prostora ter opremljen z mizami, stoli, klopmi in drugo opremo.

govornica

Manjši prostor ali stavba, urejena za pogovarjanje. Običajno prostor z javnim telefonom.

Opombe: Smiselnost?

gozdarska koč

zavrnjeno geslo

Predlog nove definicije: Stalno prebivališče gozdarskih uslužbencev in gozdnih delavcev, v lasti gozdnih posestnikov (veleposestnikov, gozdnih gospodarstev); manjše začasno prebivališče gozdarjev in gozdnih posestnikov sredi gozdov;

Opombe: k definiciji spada tudi ta stavek, vendar je spodaj premalo prostora: (objekt družabnega, izobraževalnega in počitniškega značaja v lasti gozdnih gospodarstev.) Predlog pripravljala Veronika.

USE (uporabi): koč

gozdarska žičnica

Enostavna žičnica, postavljena za spravilo lesa in transport orodja. Običajno je postavljena le za kratko obdobje obratovanja.

grad

Utrjena zidana fevdalna, srednjeveška postojanka, pogosto na izpostavljeni, naravno zavarovani legi. Grad je bil bivališče fevdalca ali njegovega zastopnika in običajno sedež posestva.

Opombe: Območje gradu je tudi posestvo.

grad s parkom

Srednjeveški grad, ki so mu ob spremenjeni funkciji dodali vrt, prilagodili zunanost stavbe in preuredili površine tik ob gradu (obrambni jarek, poseko, del zunanjih obzidij).

grad z vrtom

Grad in ob njem urejen vrt. Skupaj sestavljata prostorsko in likovno ter funkcionalno enoto.

gradec

Utrjena naselbina na vrhu vzpetine, najpogosteje iz zgodnjega srednjega veka.

Opombe: Uporaba skoraj vedno v zvrsti arheološko najdišče!

gradič

Manjši grad ali dvorec z nakazanimi obrambnimi prvinami.

gradišče

Utrjena prazgodovinska naselbina na griču ali izpostavljeni legi, z značilno urejenimi dostopi in obrambnimi nasipi.

grajska kapela

Samostojen ali kot izstopajoč del gradu urejen interen sakralni objekt manjših dimenzij. Kapela ima lahko oddeljen prostor za imenitnike ali balkon s hodnikom do stanovanjskih prostorov. Običajno nad kapelo ni drugih, predvsem ne bivalnih prostorov.

grajska pristava

Gospodarsko poslopje ali skupina pomožnih poslopij v bližini gradu.

Opombe: Geslo je nesmiselno; ni potrebno poudarjati "grajska", saj pristava že sama po sebi pomeni "pripadnost" nekemu zemljiškemu gospostvu (Brigita, 19.10.2018)!

grajski park

zavrnjeno geslo

USE (uporabi): park, grajski vrt

grajski vrt

Vrt ob gradu ali v njegovi neposredni bližini.

graščina

Grajska pristava ali večja samostojna, likovno manj izrazita stavba s stanovanjsko in gospodarsko funkcijo.

grič

zavrnjeno geslo

Izrazita dvignjena in zaobljena geomorfološka ali umetna oblika, holm. Grič je manjši hrib.

griža

zavrnjeno geslo

USE (uporabi): groblja

grob

Prostor, navadno jama, v katerem je kdo pokopan.

Opombe: V družinskem grobu je lahko tudi več pokopanih, enako velja za skupni grob nekaj oseb, ki so umrli v določenem obdobju z enakim razlogom (Magda in Gojko, 4.2.2009).

grob pomembne osebnosti

Označen grob, v katerem je pokopana pomembna zgodovinska osebnost.

Predlog nove definicije: Raba za zgodovinsko pomembne osebnosti, ne za grob padlega partizana.

grob v žari

Oblika groba: vkopana velika žara z ostanki sežganega trupla, praviloma pokrita s kamnito ploščo.

Opombe: UF (uporabi za): žarni grob, žarno grobišče

grobišče

Prostor, ki je bil namenjen pokopavanju umrlih; mesto mrtvih.

Opombe: UF (uporabi za): nekropola.

Uporabi tudi za vojna in vojaška grobišča NOB, za "skupen grob" načeloma uporabi "grob". Več morebitnih "skupnih grobov": grobišče.

grobja

Grobja, tudi grublja, griža, so večji kupi zloženega odvečnega kamenja, ki so na zunanem obodnem delu grajene kot zid. V notranjost tega obodnega zidu je nametano odvečno kamenje, ki so ga izkopali ali razbili na tej lokaciji.

grobna kapela

Kapela ali arhitekturni element z nišo (za kip) in zatrepom ali lokom nad grobnico.

Opombe: UF (uporabi za): edikula

grobni oltar

Opombe: UF (uporabi za): žrtvenik

grobница

Zidan podzemni prostor, urejen za shranjevanje ostankov umrlih, zaprt z nagrobno ploščo in označen z nagrobnikom ali grobno kapelo.

Predlog nove definicije: Zidan prostor namenjen pokopavanju mrtvih, praviloma članov ene družine.

Opombe: V to skupino spadajo tudi grobnice padlih. (Magda)

grškokatoliška cerkev

Cerkev, namenjena bogoslužju grkokatolikov. V notranjosti takšne cerkve stoji običajno ikonostas, ki predeli cerkev in oltarni prostor.

gručasta domačija

Domačija, ki jo sestavljajo stanovanjska in gospodarska poslopja, razvrščena pod pravim kotom ali brez pravega reda.

Predlog nove definicije: Sinonim: Domačija v gruči.

gručasta vas

Tip vasi, v kateri so stavbe strnjene v gručo. Razporeditev stavb temelji predvsem na družinsko pravnih razmerjih in na izoblikovanosti terena.

gumno

zavrnjeno geslo

Gospodarsko poslopje ali njegov del, urejen za mlačev žita, hranjenje voz in orodja.

Opombe: Ni več ohranjenih pravih takšnih poslopij z gepljem. (Geslo ni uporabljeno, zavrnjeno je bilo na sestanku etnologov 14.4.2010)

USE (uporabi): pod, skedenj

hidrant

Nadzemna naprava na vodovodnem omrežju za odzemanje večjih količin vode v osnovi za potrebe gašenja požara.

hidroelektrarna

Elektrarna, ki spreminja moč vode s pomočjo turbin in generatorjev v električno energijo. Hidroelektrarne so akumulacijske ali pretočne, stoje tik ob jezovih ali daleč pod njimi.

hipodrom

Stadion za dirke konj, s široko peščeno stezo speljano v izdaljšani elipsi.

hipokavst

Del antične stavbe z urejenim centralnim ogrevanjem. Obsega kurišče, dvignjen prostor na stebričih pod tlakom in votle stene z dimničnimi odprtini. Običajno je ogrevan samo del prostorov v hiši.

his

Manjša lesena stavba, namenjena spravilu, hranjenju pridelkov ali občasnemu bivanju.

Opombe: Kletni del lahko zidan.

hiša

Stanovanjska stavba, običajno zidana ali postavljena iz trajnejših materialov. V njej lahko živi posameznik, družina ali večja skupina ljudi.

hiška

Manjša kamnita stavba na robu polj. Ima praviloma krožen tloris (lahko tudi pravokoten) in je zložena iz kamnov na suho, brez posebnih veziv, do kupolaste/stožčaste oziroma dvokapne strehe. V njej so našli zavetje pastirji, vinogradniki in občasno živina.

Opombe: Tudi: hišica, koča; Istrsko: kažun. Vprašanje, če ne sodi v zvrst drugi objekti? Načeloma vstopiš, vendar je bistvo hiške suhozidna gradnja.

hišno drevo

Soliterno drevo ob hiši ali na domačiji, zasajeno z namenom, da daje senco, zavetje, odganja mrčes in podobno.

hlev

Stavba s streho za bivanje ali daljše zadrževanje živine. Hlev je lahko del gospodarskega poslopja ali hiše.

hospic

Hiša ob romarski poti ali v romarskem središču, v kateri dobijo prenočišče in oskrbo popotniki in romarji.

hotel

Večja stavba z recepcijo, urejena ali postavljena za udobno bivanje občasnih gostov, za njihovo prehranjevanje in prenočevanje v sobah s kopalnicami.

hram

Manjša lesena stavba praviloma v vinogradu, namenjena predelavi grozdja in hrambi vina. Tudi izraz za domačijo v panonskem svetu.

Opombe: Spodnji del je lahko zidan, vendar je poudarek na lesenem delu. (etnologi)

hrib

Zelo izrazita geomorfološka, dvignjena oblika, večja vzpetina.

zavrjneno geslo

industrijska hala

zavrjneno geslo

USE (uporabi): tovarniška hala

insula

Značilen tip večje rimske stanovanjske hiše.

inštitut

Samostojna stavba, namenjena znanstvenemu raziskovanju. V njej so predavalnica, prostori uprave, knjižnica, laboratoriji oz. prostori za praktično delo in poskuse.

internat

Stavba, namenjena učencem za bivanje in oskrbo. Poleg sob so v njej tudi večnamenski prostori, kuhinja in jedilnica

izvir

Prostor, kjer voda priteka izpod zemlje. Izvir je lahko naraven ali umetno urejen. Običajno gre za izvir studenca, redkeje večjega vodotoka ali stoječe vode.

jahalnica

Opombe: glej EŠD 27627. Definicija!!!

jama

Naraven odprt podzemski prostor, lahko votlina, brezno ali sistem podzemskih hodnikov, dvoran.

zavrjneno geslo

jamska postojanka

Bivališče ledenodobnega človeka oz. pribežališče, skrivališče ali začasno bivališče ljudi v času vojskovanj, vojn, naravnih nesreč.

Opombe: UF (uporabi za): jamsko najdišče

jamski sistem

zavrnjeno geslo

Večji sklop podzemskih jam.

jamsko najdišče

zavrnjeno geslo

Votlina ali drug podzemski prostor in prostor tik pred njim, na katerem so našli predmete, ki pričajo o navzočnosti človeka ali njegovega dela.

USE (uporabi): jamska postojanka

jašek

Navpičen, naraven ali umeten cevast prostor, namenjen za dostop ali dovajanje in odvajanje. Običajno v rudnikih.

javna tehtnica

Tehnična naprava za tehtanje večje mase (živine, vozil) na odprtem javnem prostoru, pokrita. Glede na delovanje sta najbolj znani vzmetna in vzvodna.

javni spomenik

Spomenik iz trajnega materiala na javnem mestu, posvečen osebi, osebam ali zgodovinskemu dogodku. Lahko figuralna ali abstraktna plastika s podstavkom ali brez, večfiguralni ali je arhitekturna forma. Del spomenika so napisi, rastlinje, vodni motiv.

javni vodnjak

Vodnjak na javnem mestu in v javni lasti, običajno v naselju.

javno stranišče

Stavba ali del nje za opravljanje potrebe in osebno higieno. Urejen na javnem mestu. sopomenka: javne sanitarije

ječa

zavrnjeno geslo

USE (uporabi): zapor

jez

Zapora, ki vodnemu toku preprečuje hitro odtekanje z zajezone površine ali dotok na zaščiten prostor. So iz različnih materialov, lahko v celoti pod površino vode ali pa kot gradnja izstopajo in pregrajujejo strugo vodotoka, njen del ali ščitijo bregove.

jezero

zavrnjeno geslo

Stoječa voda v naravni kotanji ali v umetnem bazenu (umetno jezero).

ježa

zavrnjeno geslo

Terasasta oblika, vrsta brežine, s pobočjem in uravnjavami, ki jo je vzdolž struge izoblikoval tok vode.

kajža

Skromnejša kmečka stavba, dom pripadnika revnejšega sloja, ki je bil lastnik manjšega kosa zemlje ali se je preživljal kot mali obrtnik ali priložnostni delavec.

Opombe: Glede na lastništvo je bil navadno najemnik. (Z. Koželj 13.11.2008)

kal

Manjša, umetno urejena mlaka z lastnim izviro ali pogosteje zadrževalnik deževnice za napajanje živine.

kalvarija

Rahla vzpetina s križem ali tremi križi za križanje. Kalvariji so lahko simbolno priključene kapelice pasijonske poti.

kamniti križ

Križ, simbol križanega, izklesan iz kamna ali v kamnu.

kamniti most

Most, grajen iz rezanega kamna. Loki so lahko tudi iz opeke.

kamnito kladivo

zavrnjeno geslo

Opombe: Geslo dodano zaradi uskladitve s šifrantom ISeD. Geslo je bilo uporabljeno v RKD, vendar se ne uporablja več. KKN, 6.2.2022

kamnolom

Delovišče, kamnito pobočje, kjer lomijo ali žagajo kamen za gradnjo.

kamp

Prostor, urejen za športno in počitniško taborjenje. Tudi avtokamp.

Opombe: Glej Ankaran! Verjetno bo edini primer.

kanal

Kanal je običajno umetno speljana struga, vodna komunikacija za pretok večjih količin čiste ali odpadne vode.

kandelaber

Stebrast nosilec za svetilko, v prenešenem pomenu tudi za električne ali telefonske žice. Prvotno svečnik.

kanoniška hiša

Hiša, urejena za bivanje cerkvenih dostojanstvenikov, kanonikov. Meščanska hiša, ki ima zaprto pritličje, brez javnega lokala. Običajno stoji blizu cerkve.

kanton

zavrnjeno geslo

USE (uporabi): obcestni kamen

kapela

Manjša sakralna stavba ali del stavbe z oltarjem, namenjena za občasno maševanje manjšim skupinam katoliških vernikov. Pogoste so kapele v palačah, šolah, gradovih in dvorcih. Posebna skupina so pokopališke kapele.

kapelica

Majhna sakralna edikula, z nišo ali več nišami, lahko z notranjim prostorom, v katerem lahko stoji ena sama oseba.

kapelica z zvonikom

Običajno nekoliko večja kapelica z zvonikom, ki posnema obliko cerkve. Značilna za Slovenske gorice. Zaradi velikosti pogosto poimenovana kapela, vendar ne služi za bogoslužje.

Opombe: Kapelica, ki ima obliko zvonika (Prekmurje) ne spada v to skupino.

kaplanija

Stavba ali njen del, bivališče ali začasno bivališče duhovnika, kaplana. Kaplanije so postavljali ob večjih podružnicah, v romarskih središčih ali ob opuščeni župnijskih središčih.

kapucinski samostan

zavrnjeno geslo

Opombe: Kot pri minoritih gre za "podvrsto" frančiškanov in v tipologiji arhitekture ni bistvenih razlik.

USE (uporabi): frančiškanski samostan

karavla

zavrnjeno geslo

Bivalni objekt mejnih enot ali postaja organa za javno varnost.

Opombe: Glej karavle OE Piran! Glej geslo stražarnica. Skupina zgodovinarjev je geslo zavrnila 21.10.2009.

USE (uporabi): stražnica

karnar

zavrnjeno geslo

USE (uporabi): kostnica

kartuzija

zavrnjeno geslo

USE (uporabi): kartuzijanski samostan

kartuzijanski samostan

Samostan kartuzijanskega reda, urejen po predpisih, značilnih samo za ta meniški red.

kasarna

zavrnjeno geslo

USE (uporabi): vojašnica

kastel

Rimska utrdba praviloma kvadratnega tlorisa.

Opombe: Za srednji vek se uporablja geslo utrdba, donžon (stolpasti grad).

kašča

Samostojna stavba, redkeje del stavbe, v kateri shranjujejo hrano, lahko obleko in redko drugo lastnino. Običajno v kaščah shranjujejo žito. Kašče so postavljene na kmetijah, v vaseh (vaške kašče), v obrambnih taborih in mestih.

kaštel

zavrjeno geslo

Srednjeveška ali starejša utrdba na krasu ali v mediteranskem območju.

USE (uporabi): kastel, donžon, utrdba

kaštelir

zavrjeno geslo

Utrjena prazgodovinska naselbina na Krasu in v Istri.

Opombe: geslo zavrnemo (izključimo iz seznama tipoloških gesel)!

USE (uporabi): gradišče

kavarna

Večji gostinski prostor, z mizami, kjer strežejo sedečim gostom tople pijače, običajno kavo in slaščice. Kavarna ima posebno opremo, značilne so manjše mize, pogosto s kamnitimi gornjimi ploščami.

Opombe: Z razgledom na ulico, mesto...

kaverna

Zaklonišče, zavetišče, skupina podzemnih rogov in soban na kamnitih tleh, umetno izkopanih ali urejenih za zaščito vojakov pred granatiranjem.

kaznilnica

Stavba ali sklop stavb, urejen za prestajanje kazni, daljših odvzemov prostosti odraslih oseb. Kaznilnica je običajno večja ječa, z zaporniški celicami in delavnicami za zapornike.

kažipot

Oznaka ob križišču, ki usmerja proti določenemu kraju, stavbi ali dogodku. Kažipoti so lahko postavljeni samostojno ali pritrjeni na pročelje, ograjo, drevo, kandelaber.

kegljišče

Prostor, športno igrišče, urejeno za kegljanje ali bowling.

kenotaf

Nagrobnik nad simbolnim grobom.

Opombe: Gesla načeloma ne uporabljamo za znamenja, postavljena na mestu prvotnega groba. (Gita, Magda, Branka, 17.8.2010)

kino

Stavba ali del stavbe z dvorano; lahko odprt prostor s sedeži za gledalce, s projekcijsko kabino in platnom za prikazovanje filmov. Ameriška različica je drive in kino s parkiriščem in filmskim platnom nad njim. Novejši kino ima lahko več manjših dvoran.

kiosk

Manjša samostojna stavba, lahko začasna, za prodajo drobnih predmetov, vstopnic, hrane ali pijače.

kip

Kiparsko izdelana realna ali abstraktna figura.

Opombe: Zvrst je odvisna od tega kam kje in zakaj je postavljen.

klavnica

Stavba ali kompleks stavb, namenjenih klanju živine. Sodobnejše klavnice običajno obsegajo stavbe ali prostore: administrativno, klavnično halo, hlev, kotlovnico in sanitarni objekt.

Opombe: glej strokovne podlage za Ljubljana - Mestna klavnica

klečaja

zavrnjeno geslo

USE (uporabi): vinska klet

klet

Vkopen prostor, običajno etaža stavbe pod površjem za spravilo pridelkov. Lahko je samostojna stavba.

kmečka hiša

Hiša na kmetiji, stanovanjski objekt, z orientacijo ali razporedom prostorov prilagojen stanovanju in delu kmeta in njegove družine. Običajno so jo zgradili člani te družine ali njihovi predniki sami.

kmečki dvorec

Večja bivalna zgradba na kmetiji, praviloma v posesti vaškega veljaka. Dvorci so praviloma zidani in imajo več etaž. Lahko so jih gradili stavbeniki.

Opombe: gruntarska hiša

kmetija

Hiša in gospodarska poslopja, postavljena za stanovanje ter delo kmetov, njihovih družinskih članov in poslov, skupaj s pripadajočimi obdelovalnimi površinami.

knežji dvorec

Večji dvorec, v katerem so živeli fevdalci z višjim nazivom.

knjižnica

Prostor ali stavba, v kateri je večja zbirka knjig ali izposojevališče knjig. Njen del je lahko čitalnica ali razstavniki prostori.

kobilarna

Posestvo s stavbami, napravami in odprtimi površinami, ki služijo za rejo in vzgojo konj.

koča

Manjša pritlična hiša, običajno lesena, postavljena v redkeje naseljenem področju ali v gozdu. Namenjena je občasnemu bivanju, za sezonska dela ali stalnemu bivanju vaškega proletariata. Izjemoma nadstropna s kamnitim pritličjem.

Opombe: Uporabi za lovsko koča, gozdarska koča... (Magda, 7.5.2007)

kokošnjak

Stavba ali del stavbe, urejen za rejo in bivanje perutnine.

kolarnica

Stavba ali prostor v njej, v kateri je delavnica, kjer popravljajo lesene dele vozov.

kolišče

Mostišče, naselbina v plitvi vodi ali močvirju, postavljena na ploščad nad nosilne pilote, kole zabite v dno.

Opombe: popravi!

kolona

Na krasu kamnit, širok, običajno kamnoseško obdelan dvoriščni portal.

kolonada

Stebrišče, lahko stebri, povezani med seboj z ravnimi prekladami.

kolonat

zavrjneno geslo

Opombe: Kolonska hiša, kolonski zaselek. Potrebujemo neko geslo. Gradivo bo pripravila Eda Benčič. 29.1.2009 (etnologji). Naselbinska? Izraz ni primeren, ker pomeni gospodarski odnos. Samo nekaj primerov, zato uporabiti geslo "veleposestvo".

USE (uporabi): veleposestvo

kolovoz

Neutrjena vozna pot, pogosto z utrtimi kolesnicami za vprege ali traktorje.

kombinirani kozolec

zavrjneno geslo

Vezani kozolec z dodanim enojnim ali dvojnimi stegnjenimi kozolcem.

Opombe: Sprejeto na sestanku etnologov, dne 11.12.2002., nato na naslednjem sestanku zavrjneno.

USE (uporabi): toplar, kozolec na psa

komenda

Posest, skupina stavb ali samostan križevniškega ali malteškega viteškega reda.

kompresor

Stroj za proizvodnjo stisnjenega zraka.

komunska kašča

Skupna, kašča komune.

komunski vodnjak

Skupni, javni vodnjak v komuni.

koncentracijsko taborišče

Koncentracijsko taborišče je skupek stavb in naprav za prisilno bivanje večjega števila interniranih ljudi iz političnih, vojaških, imperialističnih razlogov.

Opombe: V Sloveniji imamo le en primer koncentracijskega taborišča (Ljubelj).

kondenzator

Naprava, s katero zgoščajo hlape pare. Običajno del termoelektrarn.

konfin

Stebrič ali nižji, stebrast mejnik, ki deli, omejuje različne površine.

Opombe: Lahko mejnik ali del neke zasnove (spomenik, cesta,...), ki jo omejuje. Zato načeloma gesla ne uporabljamo. Magda, 4.3.2009

konjušnica

Večji konjski hlev.

kontrolni stolp

Stolp z zastekljenim zgornjim delom, namenjen letališki kontroli, sodniški kontroli (nadzorni stolp, sodniški stolp).

kopališče

Bazen ali skupina bazenov s pomožnimi prostori ali stavbami, namenjenimi kopanju, plavanju ali drugim aktivnostim v vodi in rekreaciji ob bazenih. Redkeje namensko urejen prostor ob obali reke, jezera ali morja. Starejši izraz pomeni prostore za umivanje

Opombe: zunanji (letni) bazeni: drugi objekti in naprave.

kopalna kad

Zunanja, običajno betonska kopalna kad, namenjena vojakom na območju Soške fronte.

koruznjak

Manjši gospodarski objekt z lastno streho in mrežastimi, lahko opletenimi stenami, namenjen za sušenje in skladiščenje koruznih storžev.

Opombe: Koruznjak je v RKD skoraj vedno vpisan v sklopu domačije: profane stavbe!

kostnica

Prostor, stavba za shranjevanje kosti umrlih ljudi. Običajno stoji na pokopališčih ali ob njih.

Opombe: Lahko tudi stavba s kapelo.

kovačija

Stavba ali del stavbe, v kateri dela kovač. V kovačiji je običajno nakovalo in ognjišče za segrevanje kovin in druge naprave. Del delavnice je lahko odprt prostor pred njo. Sopomenka: kovačnica

kovačnica

zavrjneno geslo

USE (uporabi): kovačija

kovana mreža

zavrjneno geslo

kovnica

zavrjneno geslo

Opombe: Geslo dodano zaradi uskladitve s šifrantom ISeD. Geslo je bilo uporabljeno v RKD, vendar se ne uporablja več. KKN, 6.2.2022

kozolec na kozla

zavrjneno geslo

USE (uporabi): kozolec na psa

kozolec na psa

Dvojni kozolec, pokriti z enotno nesimetrično streho; ena strešina je daljša od druge.

Opombe: UF: kozolec na kozla. Sinonim: cvitar.

kozolec s plaščem

Enojni kozolec s podaljšano strešino v enem delu, ki jo podpirajo nižji stebri.

kozolec*

Gospodarski objekt z vzdolžnimi latami na vertikalnih nosilcih z dvokapno streho. Služi sušenju trave, redkeje žita, detelje, fižola.

*Opombe: *geslo se praviloma ne uporablja.*

kraj zgodovinskega dogodka

Prostor, na katerem ali v katerem se je zgodil pomemben zgodovinski dogodek.

Opombe: Če je veliko območje (zgodovinska krajina), je kulturna krajina.

krajinski park

zavrjneno geslo

Večji del površja, porasel z značilnim rastlinjem.

kranjski prezbiterij

zavrnjeno geslo

Gotski, obokan prezbiterij, običajno dvopolen in tristrano zaključen. Njegov obok je poslikan z značilno ikonografsko shemo s Kristusom na vrhu, simboli evangelistov, angeli z orodji mučenja ali napisi. Na stenah so celopostavne podobe svetnikov, apostolo

Opombe: Geslo zavrnjeno ob prevajanju v eng julij 2021.

kraška domačija

zavrnjeno geslo

USE (uporabi): zaprta domačija

kraška igla

zavrnjeno geslo

Ozka, visoka in izpostavljena apnenčasta skala, posledica kraške korozije.

kraška jama

zavrnjeno geslo

Opombe: Geslo dodano zaradi uskladitve s šifrantom ISeD. Geslo je bilo uporabljeno v RKD, vendar se ne uporablja več. KKN, 6.2.2022

kraški izvir

zavrnjeno geslo

Izvir, ki je oblikovan na kraškem površju.

kraško polje

zavrnjeno geslo

Večje polje, uravnana površina, nastala z erozijo na kraškem terenu, običajno z združevanjem uval ali širjenjem struge reke. Kraška polja so pogosto poplavne ravnice.

kretniška postavljalnica

Stolpasta zgradba z napravami za upravljanje kretnic in signalov na železnici.

kripta

Manj viden ali skrit prostor, običajno pod glavnim oltarjem zgodnjekrščanskih in romanskih cerkva. V kriпти je lahko manjša kapela z relikvijami patrona ali popularnega svetnika, kostnica.

križ

Znamenje iz dveh pravokotno eden na drugega pritrjenih nosilcev, postavljeno na izbranem mestu.

Opombe: Kaj pa nagrobni (litoželezni) križ?

križev pot

Štirinajst razpel ali kapelic, ki simbolno označujejo Kristusovo pot in postaje med potjo na Kalvarijo. V stavbah je križev pot lahko serija slik ali kipov. Križevi poti se uveljavijo v drugi četrtini 18. stol.

Opombe: ne glede na povezavo s pobožnostmi (sakralno) so primarno spominski objekti. (BP, KKN, MMP, 6.2.2014). Kot ambientalna celota lahko kk.

krlež

zavrnjeno geslo

Predlog nove definicije: Leseno znamenje (po obliki sorodno razpelu) s poslikano tablo, običajno zaščiteno s strešico. Naslikan prizor v povezavi s pogrebom. Ob njih se je ustavljal pogrebni sprevod. Značilno za Selško in Poljansko dolino.

Opombe: Potrebujemo geslo, ki bo ustrezalo lesenim znamenjem s poslikano leseno tablo!

USE (uporabi): znamenje

krstilnica

Prostor ali stavba, kapela za krste. V prostoru stoji krstni kamen (krstilnik) ali bazen. Samostojna stavba je običajno posvečena sv. Janezu Krstniku. V zgodnjem srednjem veku so stale krstilnice samo ob stolnicah.

krstna kapela

zavrnjeno geslo

USE (uporabi): krstilnica

kuhalnik

zavrnjeno geslo

Kuhalnik je sferična naprava za prekuhanje celuloze s pomočjo dovedene vodne pare. Raba v papirni industriji.

Opombe: definicijo piše Tadej Brate. Povedal po telefonu, Magda 27.2.2009. Geslo ni sprejeto, Magda, 19.4.2011.

USE (uporabi): stroj

kuhinja

zavrnjeno geslo

Opombe: Geslo dodano zaradi uskladitve s šifrantom ISeD. Geslo je bilo uporabljeno v RKD, vendar se ne uporablja več. KKN, 6.2.2022

kuhinja z ognjiščem

Osrednji prostor mediteranske hiše ali samostojna stavba, kjer je praviloma na zadnjo steno prislonjeno odprto ognjišče z napo, zidano in ometano ali iz kamna. Dim se odvaja v širok dimnik. Od 2. pol. 19. stol. v njej sezidajo samostojno krušno peč.

Opombe: Uporabimo lahko tudi za letno kuhinjo (glej ešd 14147).

kulturna krajina

Del urejenega naravnega prostora, ki je bistveno spremenjen s človekovim delom in za njegove potrebe.

Opombe: Tipološko geslo se bo ukinilo, saj bo KK nova zvrst nepremične kulturne dediščine. Predhodno je potrebno določiti podtipe KK.

kulturni dom

Večja stavba, pogosto z dvorano, postavljena ali urejena za kulturne institucije: knjižnico, kino, gledališče, plesno dvorano.

kurirska postaja

Stavba ali drugačno zavetišče, v katerem so bivali ali se zadrževali kurirji v obdobju med drugo svetovno vojno.

kužno znamenje

Znamenje, postavljeno nad grobom umrlih za kugo, običajno izven naselij in pokopališč.

Opombe: Uporabi v kombinaciji z ustreznim geslom glede na obliko znamenja.

laboratorij

Prostor za znanstvene poskuse, raziskave, zlasti naravoslovne, tehniške.

Predlog nove definicije: Prostor za znanstvene poskuse, raziskave, zlasti naravoslovne, tehniške (SSKJ).

Opombe: gl. predlog 05-00-ZRD-02- 906! Definicijo bo pripravil Dean Danjanovič. Tipološko laboratorij ni nek poseben tip stavbe, zato morda ni smiselno imeti to geslo. Večinoma je prostor ali del stavbe (Magda). Delavnica tudi ni.

ladja

Večje vodno vozilo (tudi večji čoln); služi prevozu potnikov (potniška ladja), tovora (tovorna ladja) in ribolovu (ribiška ladja) ter za vojaške in/ali vojne naloge (vojna ladja, pomožna vojaška ladja).

Opombe: Ladja kot arheološko najdišče (gl. ladjo Rex).

lapidarij

Urejena zbirka kamnitih klesanih spolij, napisnih kamnov, kipov. Shranjena je lahko na odprtem ali v pokritem prostoru.

Opombe: Zvrst je odvisna od nadrejenega objekta.

ledenica

Hladilnica, poseben prostor z debelimi stenami ali stavba za shranjevanje ledu, pijač in živil med ledom.

legijski tabor

zavrnjeno geslo

Začasen tabor rimske legije v tlorisni zasnovi castre.

Opombe: (Dogovorjeno na sestanku odgovornih konservatorjev za arheološko dediščino, 26.2.2003).

USE (uporabi): vojaški tabor

lekarna

Del stavbe ali prostor, v katerem prodajajo in pripravljajo zdravila.

leseni most

Konstrukcija iz lesa, ki premošča globinske ovire.

leseni zvonik

Vaški zvonik je lesena konstrukcija, lahko na kamnitih temeljih, redko z zidanim spodnjim delom, z zvonom v vrhnjem delu. Pogosto je opažen z deskami. Pojavlja se v Prekmurju v krajih, kjer so živele evangeličanske skupnosti (kalvinci).

Opombe: Predlagano 16.3.2011 (predlagan ob projektu "poplavna ogroženost").

Tip z razširjenim spodnjim delom je imenovan tudi "kiklast zvonik".

letališče

Urejena talna površina in stavbe, zgrajene za pristajanje in vzletanje letal, za letalske potnike, tovor in za vzdrževanje in oskrbo letal.

letalo

Vozilo s krili za letenje in prevoze po zraku. Večina letal ima lastne motorje, izjema so jadralna letala.

Opombe: Zvrst je odvisna od konteksta.

letna kuhinja

zavrnjeno geslo

Predlog nove definicije: Pritlična stavba ob stanovanjski hiši, prislonjena k njeni fasadi ali samostojno stoječa v dvorišču, z lastnim vhodom, namenjena kuhanju v toplejših mesecih, vse leto pa kuhi za živino, sušenju živil ipd.

Opombe: Predlog Veronika, 20.11.2002.

USE (uporabi): kuhinja z ognjiščem

letni dvorec

Dvorec, urejen za bivanje v poletni sezoni.

letno gledališče

Gledališče na prostem brez ali le z zasilno streho, običajno s stopničastimi sedeži in prostorom za oder.

limes

zavrnjeno geslo

Utrjena meja, sistem obmejnih postojank in utrdb v antičnem obdobju.

USE (uporabi): dolinska zapora, zaporni zid, kastel

lipa

Drevo, pogosto simbolno zasajeno na izbranem mestu.

Opombe: Vaška lipa.

listnik

zavrnjeno geslo

Opombe: Tudi listnjak.

USE (uporabi): steljnjak

livarna

Livarna je tovarniško delovišče, v katerem teče postopek izdelave predmetov na principu livarske tehnike. Vsaka livarna ima skladišče surovin, skladišče končnih izdelkov, čistilnico ulitkov, lahko tudi modelno mizarstvo.

logarnica

Hiša, bivališče ali začasno bivališče gozdarja. Običajno stoji na robu gozda ali v njem.

lokacija

Prostor, na katerem je dokazano stala neka stavba ali drug objekt.

Opombe: razprava: popravi geslo, arheologija naj ga ne uporablja

lokomobila

Pogonska naprava, ki sestoji iz parnega kotla in parnega batnega stroja na njem.

lokomotiva

Vlečno tirno vozilo s samostojnim pogonom.

lončarska peč

Predlog nove definicije: Napiši!

Opombe: Tudi lahko posamezen del arheološkega najdišča!

lopa

Manjša stavba ali del stavbe, urejen kot vetrolov, za shranjevanje orodja ali z drugačno pomožno funkcijo. Pogosto sinonim za vežo.

lovska koč

zavrnjeno geslo

Predlog nove definicije: Objekt društvenega značaja v lasti lovskih družin.

USE (uporabi): koč

lovska postaja

Arheološko najdišče, prostor, na katerem so se ustavljali in občasno bivali ljudje v preteklosti, predvsem v obdobju paleolita, ko so sledili divjadi.

lovski dvorec

Dvorec v gozdu ali na robu gozda, urejen za občasno bivanje lovcev in njihovih spremljevalcev. Običajno skromnejša stavba, lahko lesena. Del notranje opreme so pogosto lovske trofeje.

loža

Pokrit, delno odprt javen prostor ob glavnem trgu ali ob pomembni stavbi, namenjen za srečevanje ljudi.

mansio

zavrnjeno geslo

Nekdanja antična postaja, postavljena ob glavnih poteh in cestah kot počivališče in prenočišče vojaških enot.

USE (uporabi): obcestna postaja

marof

Večnamensko gospodarsko poslopje, pristava. Izraz je omejen na Štajersko in Koroško.

Opombe: Smisel? dejansko kot geslo naj bi rabili samo gospodarsko poslopje (raba v smislu kombiniranega)

mavzolej

Večja nagrobna stavba z grobnico, s poudarjeno arhitekturo in (ali) kiparskim okrasjem.

mejna kontrolna točka

zavrnjeno geslo

Predlog nove definicije: kraj ali objekt na državni meji, kjer se izvajajo carinski in policijski pregledi ljudi in blaga

Opombe: Predlog gesla in definicije OE Piran (D. Milotti Bertoni). Čaka na ponovno obravnavo v okviru komisije za memorialno dediščino (predlog zavrnil G. Zupan). Uporabiti geslo stražarnica, katerega definicija ustreza.

USE (uporabi): stražarnica

mejni kamen

zavrnjeno geslo

Kamen, ki označuje mejo parcel z različnim lastništvom ali državo.

Opombe: Uporabiti geslo mejnik, ker je ločevanje med mejnikom in mejnim kamnom verjetno nesmiselna. Geslo je bilo do 16.10.2003 "uradno".

USE (uporabi): mejnik

mejnik

Postavljen, vzidan in označen kamen ali drugačna trajna oznaka (betonska, kovinska, lesena, plastična), ki označuje mejo med različnimi parcelami, lastništvu, državami.

Opombe: Zvrst spremenjena iz drugi objekti v spominski...24.4.2014

melioracija

zavrnjeno geslo

Predlog nove definicije: Sprememba zemljišča z osuševanjem ali namakanjem za intenzivo kmetijsko ali gozdarsko izrabo. (Geslo predlagala Veronika, 20.11.2002)

Opombe: Ali potrebujemo to geslo?

merski kamen

zavrnjeno geslo

Kamen na točki, kjer je natančno določena nadmorska višina in lokacija v prostoru. Uporaben je za natančne meritve ostalih izmer v prostoru okoli njega. Sopomenka: etalon.

USE (uporabi): geodetsko znamenje

mestna četr

Večji, zaključen del mesta s skupnimi naravnimi, z urbanističnimi, s stavbnimi ali z družbenimi značilnostmi.

mestna hiša

Stavba, sedež župana in mestnih oblasti. Mestne hiše so običajno poudarjene palače v jedrih mest. Srednjeveške mestne hiše krase arkade, stolpiči, grbi. Sopomenka: rotovž.

mestna kašča

Stavba, urejena za shranjevanje živeža, ki je bil v mestni lasti.

mestna palača

Palača, zgrajena in urejena za potrebe mestnih oblasti, boljša mestna hiša ali Magistrat.

Opombe: Meni se zdi neustrezna definicija. Magda.

mestna vrata

Utrjena, zavarovana vrata v srednjeveškem mestnem obzidju.

mestni grad

Srednjeveška fevdalna utrdba v mestu, v lasti mesta ali njegovih predstavnikov, pogosto vključena kot del mestnih obzidij.

mestni park

Park v mestu ali na njegovem obrobju, urejen in odprt za meščane.

mestno jedro

Strnjeno pozidani del mesta v središču naselja, njegov prvotni, najstarejši del.

mestno obzidje

Višji zid, pogosto s stolpi, ki je obkrožal srednjeveško jedro mesta.

mesto

Veliko, strnjeno naselje s centralnimi funkcijami za naselje in njegovo zaledje. Praviloma starejšega izvora, s strnjeno pozidanimi jedri.

meščanska hiša

Tip srednjeveške hiše na ozki, podolgovati parceli, obrnjeni na ulico z ožjim delom. Ulično pročelje ima običajno tri osi, dve ali tri etaže in javno pritličje. Veža s stopniščem je v eni od stranskih osi.

Opombe: Geslo izjemoma uporabljamo tudi za druge hiše na manjših parcelah (ne globinsko razvite) pa tudi z več kot tremi osmi, ki so znotraj srednjeveškega mestnega jedra. Za Ljubljano je osnova tudi študija, objavljena v Sintezi (1982). (Magda)

meščanska palača

Palača v mestu, prilagojena uličnim gabaritom. Ima ulično pročelje z več kot štirimi osmi in običajno zaprto pritličje, brez delavnic ali trgovin.

Predlog nove definicije: ?HIŠA ali javna stavba?

mežnarija

Stavba, bivališče oskrbnika cerkve, mežnarja. Običajno stoji stavba v bližini cerkve.

miljnik

Kamen, ki stoji ob cesti in označuje razdalje. Tipični so rimski valjasti miljniki s klesanimi napisi.

Opombe: Zvrst tudi spominski objekti in kraji.

minoritski samostan

zavrnjeno geslo

Samostan, v katerem bivajo mali bratje, fratri minores ali minoriti, veja frančiškanov. Minoritski samostani stoje običajno v srednjeveških mestnih jedrih ob obzidju.

Opombe: Gojko predlaga, da geslo ukinemo saj gre za "podvrsto" frančiškanov in v tipologiji arhitekture ni bistvenih razlik. Brigita: 16.3.2012

USE (uporabi): frančiškanski samostan

mitnica

Manjša stavba ali prostor za pobiranje mitnine.

mitrej

Poznoantično svetišče, v katerem so častili boga Mitro. Mitreji so lahko samostojne stavbe ali urejeni prostori v naravnem okolju. V njih je oltar z reliefno podobo boga.

Opombe: Uporaba skoraj vedno v zvrsti arheološko najdišče!

mizarska delavnica**mlatilnica**

Stroj za mlatenje žita.

mlekarna

Stavba, lahko tovarna, v kateri zbirajo in predelujejo mleko ter izdelujejo mlečne izdelke.

mlin

Stavba in prostori z napravami za mletje žitaric. Redkeje mlin za olje, papir, rudo. Del naprav, npr. gonilno kolo, vodno korito, rake, so lahko ob stavbi.

Opombe: grajski mlin, hišni mlin, mlin z napravami, mlin s skladiščem, hiša z mlinom (mlinska hiša?).

mlinska hiša

Hiša mlinarja ali zadolženega za mlin, povezana z mlinom, ki je lahko ob stanovanjski stavbi ali v njenem spodnjem delu.

Predlog nove definicije: Hiša mlinarja ali zadolženega za mlin, povezana z mlinom, ki je lahko ob stanovanjski stavbi ali v njenem spodnjem delu.

mlinščica

Umetna struga, izpeljana iz matične struge vodotoka, namenjena pogonu vodosilnih objektov: mlinov, žag, kovačij.

molilnica

Prostor ali manjša stavba urejena za molitev.

morsko dno

zavrnjeno geslo

Opombe: Geslo je bilo v "razpravi"; 30.6.2011 pa ukinjeno saj z uvedbo nove zvrsti (podvodno arheološko najdišče) ni več smiselno.

USE (uporabi): ladja, deblak, posamična najdba, pristanišče, ribogojnica, villa maritima

most

Inženirski objekt, po katerem vodi pot čez globinske ovire, oz. premošča reko, sotesko, neko oviro na širši poti, cesti, železnici.

Opombe: nadvoz, nadhod, podhod, viadukt

mostovž

Lesen, daljši balkon, ki na zunanji strani povezuje posamezne dele hiše, različne stavbe ali nivoje. Tudi klančina za dovoz v gospodarsko poslopje.

Predlog nove definicije: Pokrit prehod v nadstropju, ki povezuje dve stavbi, tudi klančina za dovoz v gospodarsko poslopje. 15.3.2011 MMP

Opombe: Tudi zidan?. Ali ni to gank?

mozaik

Zvrst podobe, slika, sestavljena iz raznobarnih kamenčkov in vzdana v nosilno podlago.

Opombe: Zvrst je odvisna od nadrejenega objekta.

mrliška vežica

Zgradba na pokopališču z mrliškim odrom, namenjena mrliču pred pokopom.

Opombe: Sopomenke: mrliška veža, totenkamra, poslovilni objekt.

mulatiera

Utrjena pot z naravno podlago, ponekod utrjena s suhimi zidovi, urejena za prenos tovorov s pomočjo tovornih živali, pogosto mul v hribovitem in gorskem svetu. Številne so vojaške poti, namenjene oskrbi postojank ali vojakov v gorah.

Opombe: pravilno: mulatjera. Vojaška cesta, v času med obema vojnama zgrajene tudi kot del javnega omrežja Kraljevine Italije.

mutatio

zavrnjeno geslo

USE (uporabi): obcestna postaja

muzej

Stavba ali njen del, postavljena ali urejena in opremljena za shranjevanje in razstavljanje ter raziskovanje muzealij.

muzej na prostem

Zbirka prenesenih ali rekonstruiranih in predstavljenih objektov ali naprav, ki stoje na prostem, s poudarjeno prezentacijsko in pedagoško funkcijo.

Predlog nove definicije: Nikoli ni "in situ": preveri definicijo! V primeru "in situ" prezentacije se uporablja beseda PARK s primernim pridevnikom (npr. arheološki park).

Opombe: Možna zvrst: vrtnoarhitekturni objekti (npr. prezentacija nagrobnikov v Šempetru: če bi bila vpisana kot samostojana enota v RKD).

nagrobna plošča

Kamnita ali kovinska plošča postavljena nad grobom, običajno položena ali vzdana vodoravno. Na njej so lahko okraši ali napisi.

nagrobnik

Znamenje iz trajnega materiala dvignjeno nad površino groba. Običajno je na njem ime pokopanega ali pokopanih.

najemniško stanovanjska hiša

zavrnjeno geslo

Opombe: Geslo predlaga Breda Mihelič 29.11.2002. Večstanovanjska večnadstropna hiša z običajno enim vhodom in stanovanji deljenimi po etažah. V mestu v nizu in ni stanovanjski blok? Geslo ni pimeren izraz, poiskati je potrebno boljšega.

USE (uporabi): hiša, meščanska palača

napajališče

Urejen dostop do vode z ali brez napajalnega korita za napajanje živine.

napajalnik

zavrnjeno geslo

Opombe: Geslo dodano zaradi uskladitve s šifrantom ISeD. Geslo je bilo uporabljeno v RKD, vendar se ne uporablja več. KKN, 6.2.2022

napajalno korito

Leseno, kamnito ali iz betona zgrajeno korito podolgovate oblike, včasih tudi več korit različnih globin, postavljenih na prostem; namenjeno napajanju živine.

narodni dom

Reprezentančna stavba kulturnih, političnih in drugih organizacij. Gradili so jih po češkem zgledu v zadnji četrtini 19. stol. in na začetku 20. stol. V njem so administrativni sedeži slovenskih organizacij (npr. knjižnica, hranilnica, gledališče, muzej)

nasad

Umetno, sočasno zasajen prostor z istovrstnimi rastlinami, običajno drevesi.

naselbina

Opuščeno naselje, običajno arheološko najdišče s sledovi bivališč.

naselje

Je prostor trajne človekove poselitve. Združuje bivališča z javnimi objekti, prostori in funkcijami. Z geografskimi, zgodovinskimi in drugimi materializiranimi posebnostmi je odraz in primer gospodarskega, kulturnega, političnega, tehnološkega razvoja.

nekropola

zavrnjeno geslo

Prostor, imenovan mesto mrtvih, vrsta večjega grobišča.

Opombe: Geslo dodano v ISeD. Geslo je bilo uporabljeno v RKD, vendar se ne uporablja več. KKN, 21. 07. 2022

USE (uporabi): plano grobišče, gomilno grobišče

niša

Poglobljeno polje ali prostor v steni, običajno v fasadi kot okras, ali kot hišno znamenje. Niša je lahko prazna, dekorirana, poslikana, v njej je lahko kip.

nizki kozolec

Dvojni kozolec brez osrednjega dela (brane). Značilen za Štajersko.

njiva

Del zemljišča za gojenje kulturnih in krmilnih rastlin. Površina zato lahko preoblikovana.

Opombe: Zvrst glede na nadrejeno območje.

obcestna postaja

Rimskodobna obcestna poštna in preprežna postaja (mutatio), počivališče/prenočišče in poštna postaja ob koncu potovalnega dne (mansio).

Opombe: UF (uporabi za): mansio, mutatio

obcestna vas

Tip vasi, kjer so domačije razporejene v eni ali dveh tesnih vrstah vzdolž ceste ali prečno ob njej.

obcestni kamen

Kamen ob cesti, ki označuje njen rob ali razdaljo. Kanton.

Predlog nove definicije: glej tudi kanton!

občina

zavrnjeno geslo

Opombe: glej vpis EŠD 14295! Predlagam, da ostane širši pojem - palača.

USE (uporabi): palača

obelisk

Vitek, samostojno stoječ slop, s koničastim zaključkom na vrhu. Egipčanski obeliski so bili monolitni, konica je bila pozlačena. Na stranicah obeliska so običajno napisani.

obloženi grob

Oblika groba: grobna jama obložena s kamnitimi ploščami ali z opekami - tegulami.

območje

zavrnjeno geslo

Opombe: Geslo dodano zaradi uskladitve s šifrantom ISeD. Geslo je bilo uporabljeno v RKD, vendar se ne uporablja več. KKN, 6.2.2022

obok

zavrnjeno geslo

obora

Ograjen del travnika, urejen za zbiranje ali zadrževanje živine.

Opombe: Zvrst glede na nadrejeno območje.

obrambni jarek

Ožja podolgovata vdolbina v zemlji, narejena za oviro ali obrambo.

Opombe: Zvrst glede na nadrejeno območje.

obrambni nasip

Nasut in utrjen pas zemljišča, narejen za oviro ali obrambo. Sopomenka: obrambni okop.

Opombe: Zvrst glede na nadrejeno območje.

obrambni stolp

Del obrambne linije oz. obzidja.

obrambni zid

Zid, postavljen za zaščito ljudi ali prostora pred napadalci ali naravnimi ujmami.

Opombe: Smiselnost gesla! Predlog: geslo se izbriše, upor. se geslo zaporni zid, obzidje... (BP, 22.11.2001)

obredni depo

Depo, skrivališče, v katerega so s posebnim obredom ali zaradi njega položili določene predmete.

obrotniška hiša

Hiša, ki je bivališče in delavnica obrtnika in njegove družine.

obzidje

Višji zidovi, ki obdajajo in ščitijo določen prostor, stavbo, sklop stavb ali naselje.

odprta tramvajska prikolica

Potniška prikolica tramvaja, brez zaprtih stranic, uporabljana le v poletnem času.

oferska hiša

zavrnjeno geslo

Predlog nove definicije: Tip hiše s skromno arhitekturo, namenjena najemnikom - družbenemu sloju, ki je stanarino odplačeval z delom na kmetiji

USE (uporabi): bajta

ograda

Zemljišče, obdano z ograjo iz zloženega kamenja, grmovja, zlasti na kraškem svetu.

Opombe: Zvrst glede na nadrejeno območje. Del kulturne krajine.

ograja

Kamnita, betonska, lesena, kovinska (kovana) naprava okrog zemljišča ali prostora za preprečevanje prehoda.

okenski okvir

zavrjneno geslo

okno**okop**

zavrjneno geslo

USE (uporabi): obrambni jarek, strelski jarek

oktogon

Stavba ali večji prostor centralnega tlorisa v obliki osmerokotnika.

oljarna

Obrat za pridelovanje olja s stiskalnico (preša), skladiščem.

Predlog nove definicije: Glej predlog oljarna Fram. Glede na definicije bi lahko uporabili gesla: tovarna, mlin, preša. Nobena po mojem mnenju ne ustreza dobro oljarni, zato bi bilo morda koristno imeti tudi to geslo. Oljarne so pogosto v mlinu.

oltar

Daritvena miza v svetišču. Običajno kamnit ali zidan podstavek s kiparsko ali slikarsko okrašeno nadgradnjo.

opazovalnica

Konstrukcija ali zgradba, postavljena za opazovanje.

opečna mreža

zavrjneno geslo

opekarna

Tovarna ali obrtniški obrat za izdelavo opeke. Običajno stoji na robu večjih naselij ali ob glinokopih.

Opombe: V sklopu peči za sušenje opeke.

orgle

Glasbeni inštrument sestavljen iz orgelskih piščali, klaviature in mehov. Piščali so običajno spravljene v oblikovanih omarah. Orgle so najbolj pogosto v cerkvah, kjer so postavljene na pevski kor nad vhom. Inštrumenti so pogosti od 17. stol. naprej.

osameli kras*zavrjeno geslo*

Kraško površje, ki leži na območju, ki je geološko raznorodno in v okolici ne prevladujejo apnenčaste kamnine in kraški pojavi.

otok*zavrjeno geslo*

Naraven ali umetno urejen kopni del zemljišča sredi vode, reke ali jezera, dostopen le s plovili.

ovčja planina

Planina, na kateri pasejo ovce. Lahko je brez stalnega vodnega vira.

palača

Razkošnejša ali večja javna zgradba, običajno z uradi in pisarnami. Večja, razkošnejša plemiška hiša, posebej med 16. in 18. stol.

panonska domačija*zavrjeno geslo*

Opombe: Hm: od kdaj pa to visi na razpravi (piši datum + osebo!)? Pri geslu domačija na ključ beri opombo za SV Slovenijo (?). (Brigita, 8.10.2012)

USE (uporabi): domačija na ključ, domačija na vogel

papirnica

Opombe: Smiselnost samostojnega gesla, ena tovarna in ene razvaline. MMP, 6.2.2009

park

Večji, ozelenjen večnamenski javni prostor z drevjem, z urejenimi potmi, komunalno opremo in dekorativno zasajenimi rastlinami. Park ima lahko igrišča, vodne prvine in naprave, posamezne stavbe.

parkovna plastika

Kip, načrtno postavljen v parku in usklajen z rastjem ali ostalo opremo v njem.

parni stroj

Naprava za spreminjanje kalorične energije fosilnih goriv v mehansko delo s pomočjo pare.

Opombe: Lahko kot javni spomenik.

parno kladivo

Večja naprava za preoblikovanje kovin na parni pogon.

partizanska bolnišnica

Zasilna bolnišnica na skritem kraju, ki je delovala v času druge svetovne vojne (1941-1954).

partizanska tiskarna

Ilegalna tehnika ali strojna tiskarna narodnoosvobodilnega gibanja za razmnoževanje (pretipkavanje, ciklostil, tiskanje z izbokline) gradiva. Delovale so v skritih delih stavb ali v preprostih zasilno postavljenih objektih na skritih krajih.

Opombe: Za hiše, v katerih so delovale tehnike in tiskarne, uporabi tudi geslo "skrivni bunker".

partizanski tabor

zavrjeno geslo

Opombe: Partizanski tabor je izbrano zemljišče, kjer ni fizičnih ostankov tabora in je zato kot geslo nesmiselno. Mest so običajno označena s spominskimi ploščami ali znamenji, zato v takem primeru uporabimo ti dve gesli. Če je ohranjeno, je vojaški tabor.

USE (uporabi): taborišče, vojaški tabor

pastirska bajta

Bajta v gorah, postavljena za bivanje pastirjev.

Opombe: Pastirska bajta je izraz, ki velja za pritličen objekt, kjer so prostori za živino, bivanje in predelavo mleka nanizani eden ob drugem v istem nivoju ali obodu (uveljavljen na Veliki planini).

pašnik

Izkrčena travna površina, ki jo občasno vzdržujejo s krčenjem in trebljenjem, namenjena je paši živine. Pašnik je lahko ograjen, na njem lahko rastejo posamezna drevesa ali skupine dreves.

Opombe: Zvrst glede na nadrejeno območje.

paviljon

Odprta pritlična stavba ali njen prizidek, stavba z enostavno konstrukcijo in pogosto s steklenimi stenami.

Opombe: vrtni paviljon, trgovski paviljon

peč

Samostojna naprava ali del stavbe, namenjena za kurišče za ogrevanje, ali taljenje.

pekarna

Stavba ali prostor, namenjen peki (lahko tudi pripravi) kruha. Stare pekarnice so bile opremljene s krušno pečjo, mizami, policami in drugo potrebno opremo.

pepelnica

Posoda, žara ali manjša kamnita skrinja za pepel in pokop umrlega. Običajno ima pokrov. Pogosto se pojavlja v rimski dobi.

pergola

Lesena ali kovinska konstrukcija na vrtu, sestavljena iz pokončnih in prečnih elementov oblikovanih tako, da omogočajo oporo plezajočim, predvsem okrasnim rastlinam, ki ustvarjajo senčni prostor.

Opombe: Tudi senčnica

perišče

Urejen prostor ob vodotoku ali zajetju, prilagojen za pranje in spiranje perila. Del perišča so lahko posebna korita ali nadstrešek.

Predlog nove definicije: Prostor za pranje perila, lahko iz enega ali več kamnitih ali betonskih korit z urejenim dotokom in odtokom vode, lahko pokrit z nadstreškom.

Opombe: Nov predlog: Daniela Tomšič, 20.11.2002

petroglif

Ob piktografu osnovna oblika skalne umetnosti. Motivi so na skalno površino vrezani, vsekani, vtolčeni ali vpraskani.

pil

Samostojno stoječ kamnit spominski steber, kamnito stebrasto znamenje.

Opombe: Predlagam, da geslo ukinemo in uporabljamo stebrno znamenje, složno znamenje...Izraz je regionalen, vezan na Primorsko, kjer pa pil pomeni tudi kakršnokoli znamenje ali kapelico.MMP, 6.2.2009.

USE (uporabi): stebrno znamenje, složno znamenje

piramida

zavrnjeno geslo

Predlog nove definicije: Stavba, javni spomenik ali drugi grajeni objekti v obliki piramide. (Primer Plečnikovih piramid).

Opombe: Zaenkrat ne bomo razvrščali javnih spomenikov po likovnih tipih. (Sicer glej literaturo: Nelida Silič Nemeč, Javni spomeniki na Primorskem 1945-1978)

USE (uporabi): javni spomenik

pitnik

Manjša, fontani podobna naprava, pogosto steber z izlivom, iz katere teče pitna voda.

Opombe: sodi v sklop vodnih črpalk. Glej članke Simone Kermavnar.

pivovarna

Tovarna ali obrat za izdelavo piva in pivovarskih izdelkov.

planina

Predel s pašniki v visokogorju, urejen ali prilagojen za sezonsko pašo živine. Del planine so stavbe za pastirje, za njihovo delo in za živino.

planinska koča

Manjša in bolj preprosta postojanka ob planinskih poteh, namenjena oskrbi obiskovalcev s hrano, pijačo in prenočišči. Običajno zgrajena delno iz kamna (ali zidana), delno iz lesa.

Predlog nove definicije: Manjša in bolj preprosta postojanka v gorah namenjena oskrbi obiskovalcev s hrano, pijačo in prenočiščem (S. Roškar, 2020).

Opombe: v razpravo 6.7.2005.

planinski dom

Večja in udobnejša planinska postojanka ob planinskih poteh, namenjena oskrbi obiskovalcev s hrano, pijačo in prenočiščem. Običajno zgrajena delno iz kamna (ali zidana), delno iz lesa.

Predlog nove definicije: Večja in udobnejša planinska postojanka v gorah namenjena oskrbi obiskovalcev s hrano, pijačo in prenočiščem (S. Roškar, 2020).

Opombe: PD vse postojanke vodi v seznamu planinskih koč. Definicija spremenjena 2020.

plano grobišče

Grobišče z grobovi, ki so na površju zravnani ali le rahlo vzvalovani, označeni z nagrobniki ali brez njih.

planšarsko naselje

Naselje na planini, urejeno za sezonsko bivanje planšarjev, za njihovo delo in za zadrževanje živine.

plavž

Peč za taljenje rude, običajno železove.

pločnik

Posebej urejen, pogosto dvignjen robni del ulice ali ceste, namenjen pešcem. Lahko je tlakovan, zaščiten s konfini. Sopomenki: hodnik za pešce in trotoar.

plot

Nizka lesena ograja, zvezana ali zbita iz lat, desk, okroglic.

počitniški dom

Večja stavba s prenočišči in jedilnico ter pomožnimi prostori, urejena in uporabljana za dopustovanje ali zadrževanje izletnikov.

počivališče

Urejen prostor za počivanje ob poti ali cesti. Lahko je dopolnjen s klopmi ali drugačno opremo.

pod

Stavba ali del stavbe z ravnimi tlemi, namenjen za mlačev žita.

podhod

Prostor pod cesto, železniško progo za prehod pešcev. V mestih pogosto opremljen s poslovnimi prostori (trgovine, servisi, manjše delavnice).

podporni zid

Podporni zid je zid, ki preprečuje premik zemlje, materiala. Zlasti pri cestah in železnicah.

Opombe: škarpa je zid med dvema višinama zemljišča za preprečevanje usipanja, drsenja zemlje podporni zid preprečuje premik zemlje, materiala (SSKJ); Uvedeno zaradi razlikovanja z brežino.

podružnična cerkev

Manjša cerkev, običajno izven naselja, v kateri so ob prazniku patrona in drugih izbranih praznikih posamezne maše. Podružnice so večinoma skromno opremljene, srednjeveške imajo značilno notranjo tlorisno delitev med ladjo pravokotne oblike in ožji, oboka

podvodno najdišče

zavrjneno geslo

podvoz

Pot za prehod vozil pod cesto, železniško progo.

pogonsko vozilo

zavrjneno geslo

Opombe: Glej geslo vozilo. Verjetno nesmiselno znotraj geslovnika za nepremično dediščino.

USE (uporabi): vozilo

pokopališče

Prostor za pokopavanje umrlih, navadno zaščiten z zidom in na robu naselij. Pokopališče sestavljajo grobovi, grobišča, grobnice, mavzoleji, mrliške vežice in stavbe pokopaliških uprav ter namenski sakralni objekti.

Opombe: Tudi opuščeno pokopališče, ki je spremenjeno v parkovno površino.

pokopališka cerkev

Cerkev, namensko postavljena na ali tik ob pokopališču s primarno pokopališko vlogo, obredi v njej so zgoj ali predvsem v času pogrebov.

pokopališka kapela

Kapela na ali ob pokopališču. V kapelo pred pogrebom postavijo krsto ali žaro. V njej je lahko manjši oltar in komunalna oprema.

pokopališki zid

Kamnit ali drugače zidan zid, ki obrobja pokopališče in ga deli od ostalega, neposvečenega prostora. Del zidu so običajno posebej urejeni in kamnoseško okrašeni vhodi na pokopališče.

ponor

zavrjneno geslo

Jama, v katero odteka, ponikne tekoča ali stoječa voda.

portal

Poudarjen vhod v stavbo ali v ograji, običajno s kamnitim okvirom in lesenimi vrati. Okvir je lahko klesarsko ali kiparsko okrašen.

Opombe: PORABI IZJEMOMA (ČE JE SAMOSTOJEN).

porton

Širok dvoriščni portal, ki omogoča dovoz vozil. Portoni so pogosto kamnoseško krašeni, z vklesanimi dekoracijami, monogrami in letnicami.

posamična najdba

Starejši predmet (stvar), najden slučajno ali z arheološkim terenskim delom. Tudi nepremične ostaline/strukture, ki jih ni mogoče tipološko opredeliti.

Opombe: Geslo uvedeno z namenom nadomestitve pojma "arheološko najdišče" kot tipološkega gesla. Rabi se izključno v primeru, ko nekega najdišča ni mogoče tipološko opredeliti, npr. kot naselbino, grobišče, objekt ali predmet s posebej določenim tipološkim geslom.

posestvo

Določen del zemljišča v lasti ene osebe, družine ali skupnosti, lahko s stavbami in napravami; urejeno za gospodarsko, predvsem kmetijsko rabo. Posestvo je lahko ograjeno ali označeno z mejniki.

Opombe: Lahko tudi območja gradu, samostanov? Poudarek na stavbnem delu ali urejenem zemljišču. Posestvo je v rabi takrat, ko ni primeren izraz domačija ali kmetija. Kolonati, veleposestva.

poslikava

Slika ali slikarije, običajno freska, naslikana na svež apnen omet v stavbi ali na pročelju. Poslikave so lahko oljne, v tehniki secco ali sgrafitne, redkeje akril. Motiv je lahko figuralen ali dekoracija.

Opombe: Uporabi se samo v primeru, ko je samostojna enota kot del objekta.

poslovna stavba

Upravna stavba podjetja, tovarne, v kateri je sedež vodstva in poslovne administracije. Pretežno zapolnjena s pisarnami.

Opombe: To geslo se uporablja za vse poslovne stavbe podjetij. Za razliko od palač, te niso javne, po tipu pa lahko sorodne.

postaja

Urejen, večji prostor za redno ustavljanje potniških vozil, pogosto z nadstreški, stavbami in oznakami.

postojanka

Zavarovan, lahko utrjen prostor, v katerem biva oborožena vojaška posadka. V starejših, posebej arheoloških obdobjih je lahko bivališče skupine ljudi.

Opombe: Uporabiti podrejena gesla!

pošta

Stavba ali del stavbe, urejen za sprejem in oddajo poštnih pošiljk, za prodajo znamk in za telefoniranje z javnih telefonov. Pošte običajno opravljajo tudi del funkcij bank.

poštna postaja

Postaja ob poti, urejena za postanke in oskrbo poštnih kočij. Del postaje so lahko hlevi, široki nadstreški, gostinski prostori in podobno.

pot

Površina za hojo ali vožnjo med posameznimi lokacijami, objekti ali kraji.

požarni zid

Vrsta zidu, zgrajena na poseben način za zaščito pred požari. Požarni zid mora biti zidan, brez odprtin ali z redkimi odprtinami, zaščitenimi z zapirali iz negorljivih materialov. Vrsta požarnih zidov so slepa pročelja.

pralnica

Stavba ali urejen prostor za pranje.

Opombe: Uporablja se samo v primeru samostojne stavbe.

pranger

zavrnjeno geslo

USE (uporabi): sramotilni steber

pravoslavna cerkev

Cerkev, urejena za pravoslavne obrede. Arhitektura in notranja oprema sta prilagojeni posebnostim obredov: zaprt oltarni del z ikonostasom, predprostor. Običajno ima tloris grškega križa.

predilnica

zavrnjeno geslo

USE (uporabi): tovarna, obrtniška hiša

predmestje

Robni del mesta, z značilno nesklenjeno ali neenotno pozidavo in manj razvidno urbanizacijo ali delitvijo na četrti.

predmestna hiša

Hiša, postavljena izven obzidanih srednjeveških mest, običajno pritlična, vzdolžna stavba.

predor

Širša, umetna odprtina pod površino zemlje, ki predira oviro na poti in omogoča prost tok vodi, ljudem ali tovorom, cesti ali železniški progi.

preduh

zavrnjeno geslo

Komunska uličica. Ozka, komaj prehodna uličica med srednjeveškimi stavbami, predpisana in urejena za varovanje hiš pred požari. Pogosto uporabljena za odmetavanje nesnage. Preduhi na cestah so ožji podhodi ali podvozi.

pregrada

Naprava, nameščena prečno na tok vode: betonske poplavne pregrade; hudourniške pregrade; reka z zapletenim sistemom pregrad in jezov.

Opombe: Ali ustreza geslo jez? ne. Predlog Veronika, 2002.

prenočišče

zavrnjeno geslo

Predlog nove definicije: Stavba, prostor za prenočevanje. Manj kot hotel, gostišče? Premalo definirano za tipološko geslo.

prepust

Manjša odtočna odprtina pod cesto ali železniško progo v kamniti ali betonski izvedbi za pretok hudourniške vode.

prestaja

Hlev z drugimi prostori za začasno bivanje ljudi in živine na senožetni planini pred odhodom na planino in po prihodu s planine. Pristaja.

Opombe: Izraz je omejen na severozahodni del Slovenije.

preša

Naprava, lahko prostor z napravo za stiskanje grozdja, sadja ali oljaric.

Opombe: geslo je tudi pri enoti 23248 (preša za živino), kjer pa gre za drugačno napravo. Zvrst tudi: stavbe (geslo je ponesrečeno v rabi tudi za stavbo).

preužitkarska hiša

Manjša stanovanjska hiša v območju domačije, namenjena za bivanje starejših članov družine.

prezbiterij

Najsvetejši, običajno nekoliko dvignjen del cerkve, v katerem duhovnik opravlja bogoslužje. Praviloma je na vzhodni strani cerkve, v njem je glavni oltar.

Opombe: Uporabi zgolj v primeru, ko je prezbiterij edini ostanek objekta (npr. Brežice - Prezbiterij cerkve sv. Antona Padovanskega).

prezračevalna naprava

Ventilator na električni pogon v posebni zgradbi, iz katere vodijo zračni kanali za prezračevanje predora.

preža

Lovska opazovalnica, dvignjen podij ali drugačna konstrukcija, naslonjena na drevo ali samostojna.

pribrežna hiša

Vzdolžna hiša, grajena na pobočju, z delno vkopanim pritličnim ali kletnim delom. Stavba je postavljena s podolgovato stranico ob bregu.

Opombe: Predlog za izbris gesla: Uporabiti Vrhkletna hiša, vrhhlevna hiša (etnologi).

prikolica

Cestno vozilo brez lastnega pogona, ki se pripne vlečnemu vozilu.

prikrito grobišče

Prikrito grobišče je kraj, kjer so ostanki neorganizirano zakopanih umrlih ali usmrčenih. Prvotno namenoma neoznačeno, po več desetletjih lahko zasilno označeno, redko s spomenikom. Večina jih je nastalo tik po drugi svetovni vojni, v zvezi z njo.

Opombe: Množično, povojno, zamolčano, neoznačeno grobišče. V Sloveniji je uveljavljen termin "prikrito grobišče" (tudi v evidenci MDDSZ). Minimalno število zakopanih naj bi bilo 3.

prislonjeni kozolec

zavrnjeno geslo

Opombe: Del gospodarskega objekta, mora biti omenjeno v opisu. (odločeno na sestanku etnologov)

pristanišče

Naprave, površine, pomoli in stavbe ob obali, postavljene ali urejene za nakladanje in razkladanje ladij in skladiščenje tovorov ali za potniški promet.

pristava

Večja stavba, lahko utrjen manjši grad z gospodarskimi poslopji, običajno funkcionalno podrejen večjemu gradu.

Opombe: dislocirana gospodarska enota (lahko tudi bivalna)

prižnica

Zvišan prostor v cerkvi, redko zunaj (romarske), namenjen pridigarju. Lahko je prosto stoječa ali prislonjena ob slop. Nad prižnico je pogosto baldahinu podobna streha, na njo vodijo stopnice.

Opombe: Geslo se načeloma ne uporablja, ker je del opreme objekta.

proštija

Večje župnišče, stanovanjska in javna zgradba, sedež prošta. V njej so lahko pisarne, učilnice. Običajno stoji v bližini proštjske cerkve.

puščava

zavrjeno geslo

Hiša za duhovnike puščavnike običajno ob romarskih cerkvah.

USE (uporabi): duhovniška hiša

rake

Umetna, lesena struga z dodatnimi napravami, ki vodijo tekočo vodo do pogonskega mlinskega kolesa.

Opombe: Ali so nujno lesene? Kaj so potem betonske (mlinščica, kanal)?

rastišče

zavrjeno geslo

Prostor, kjer zaradi posebnih pogojev rastejo določene rastline ali njihove značilne združbe.

rastlinjak

Stavba v vrtu ali parku, zgrajena iz trajnih materialov, najpogosteje iz stekla, z veliko svetlobe, namenjena gojenju in shranjevanju rastlin in sadnega drevja.

Opombe: Tudi steklenjak, oranžerija.

ravninska vas

zavrjeno geslo

Opombe: Geslo dodano zaradi uskladitve s šifrantom ISeD. Geslo je bilo uporabljeno v RKD, vendar se ne uporablja več. KKN, 6.2.2022

razgledišče

Namensko urejen razgledni prostor, ploščad, namenjen ogledovanju okolice ali znamenitosti. Lahko opremljen s pojasnilno tablo, vetrovno rožo, klopjo, daljnogledom...

Opombe: zvrst?

razgledni stolp

Stolp, dvignjen nad okolico, z razgledno ploščadjo na vrhu ali tik pod vrhom.

razložena vas

Tip vasi, ki je prehodna oblika med samotno kmetijo in strnjnim naseljem. Sestavljajo jo posamezne skupine raztresenih domačij s pripadajočimi zemljišči.

razpelo

Križ s Križanim, figuro Kristusa, razpetega na križ.

razstavišče

Prostor, urejen ali zgrajen za razstavljanje. Razstavišče je lahko odprto, začasno, posebna stavba ali njen del.

razvalina

Markantni ostanki porušениh zgradb.

reaktor

zavrjneno geslo

Predlog nove definicije: Naprava, v kateri poteka nadzorovana cepitev atomskih jeder:(SSKJ). Geslo ne označuje stavbe, ampak napravo, zato zaenkrat ne bo sprejeto.

recepcija

zavrjneno geslo

Opombe: Geslo dodano zaradi uskladitve s šifrantom ISeD. Geslo je bilo uporabljeno v RKD, vendar se ne uporablja več. KKN, 6.2.2022

refugij

Poznoantična naselbina na dvignjenem in utrjenem, običajno odmaknjenem kraju, pribežališče.

regulirana struga

Opombe: napiše Magda!

relief

Kiparsko delo, pri katerem lik, upodobitev izstopa iz osnovne ploskve.

Opombe: Zvrst glede na nadrejeno območje.

remiza

Večja garaža in delavnica za vzdrževanje tramvajev ali redkeje vlakov.

Opombe: Vseh vozil (vozov, avtobusov...).

repnica

V peščeno površje izkopen podzemni prostor, namenjen za shranjevanje pridelkov, zlasti na kmetji. Popularno za skladiščenje vina. Tovrstne repnice so značilne za območje Posotelja (bizeljsko pišečko območje). Zasuta jama za shranjevanje repe in korenja.

Opombe: Uporabi tudi za zasipnico. Geslo dopolnili Magda in Nina, 8.5.2007.

restavracija

Večji gostinski lokal, v katerem strežejo sedečim gostom ob urejenih mizah in jim servirajo kuhano hrano in pijačo.

rezervoar

Zaščiten, urejen ali zidan prostor za skladiščenje tekočin.

ribnik

Mlaka ali manjše jezero, namenjeno gojenju in lovljenju rib.

romarska cerkev

Cerkev, postavljena ali urejena na čaščenem prostoru ali s popularnim patronom, ki jo obiskujejo večje skupine vernikov.

Predlog nove definicije: Zaradi večjega števila vernikov lahko ambicioznejše zasnovana stavba. Posebnost so lope, zunanji oltar, zunanja prižnica, do njih vodijo znamenja in kapelice raznih pobožnosti.

romarska hiša

Stavba, postavljena ali urejena blizu božjepotne cerkve ali ob romarski poti, namenjena za krajše bivanje romarjev.

romarsko središče

Kraj z romarsko cerkvijo ali več cerkvami in drugimi pomožnimi stavbami: kapele, kapelice, božjepotna in druga znamenja, romarska hiša, duhovniška hiša, mežnarija, gostilna itn.

Opombe: Kulturna krajina ali sakralna stavba.

rotovž

zavrnjeno geslo

USE (uporabi): mestna hiša

rotunda

Stavba centralnega tlorisa z enotnim notranjim prostorom valjaste oblike, ki ga prekriva kupola ali kupoli podobna streha.

Opombe: Paviljon?

rovt

Rovt je izkrčeno zemljišče na težje dostopnem gozdnatem območju in je posledica višinske kolonizacije. Na krčevini so socialno šibkejše družine obdelovale zemljo in pasle živino, zgradile kajžarske hiše in domačije.

Opombe: rovte, ruť, senožetna planina, novina, čret, frata, laz

rudarska hiša

Stanovanjska stavba blizu rudnika, urejena za bivanje rudarjev. Običajno v kolonijah in tipsko poslopje s ponavljajočim se tlorisom.

rudnik

Naprave in stavbe ter prostor na površju skupaj s podzemnimi hodniki in rovi; namenjeni so kopanju in transportu ter skladiščenju rude.

rudniška kapela

Kapela v rudniku oz. rudniškem rovu, opremljena z oltarjem.

rudniški rov

Umetno izkopen in utrjen daljši navadno vodoraven cevast prostor pod zemeljskim površjem, nastal kot posledica izkopavanja rud, premoga in gradbenega materiala.

ruševina

Vidni, manj značilni ostanki grajenih stavb.

Opombe: Pri arheološki dediščini se geslo načeloma uporablja le v primeru gradov in cerkva.

sadovnjak

Urejen prostor z zasajenim sadnim drevjem, namenjen za gojenje sadja.

samostan

Sklop stavb s cerkvijo, namenjen življenju in delu skupine duhovnikov, menihov ali nun cerkveneg reda. Del samostana, imenovan klavzura, je zaprt za javnost. Starejši imajo značilne tlorise, kjer je komunikacija med bivališči in cerkvijo, križni hodnik.

samostanska cerkev

Cerkev v okviru samostana ali tik ob njem. Pogosto je notranjost predeljena tako, da imajo menihi ali nune svoj, ločen in zaprt prostor, oddeljen od javnosti.

samostanska kapela

Kapela v samostanu, namenjena menihom.

samostanski vrt

Vrt znotraj samostanskega kompleksa, urejen za gospodarsko izkoriščanje ali za kontemplacijo.

sanatorij

Stavba, lahko sklop stavb s parkovnimi površinami, urejen za zdravljenje ali počitek bolnikov.

sarkofag

Kamnita rakev, pogosto okrašena, postavljena kot nagrobnik, običajno v antiki, redkeje v zgodnjem srednjem veku.

sejmišče

Posebej urejen prostor, trg, namenjen občasnemu trgovanju (sejmi), pogosto hortikulturno urejen (npr. živinsko sejmišče). V 2. polovici 20. stol. tudi namensko grajena stavba.

Opombe: Glede na rabo gesla je zvrst vrtnoarhitekturna.

selišče

zavrjneno geslo

Opombe: Geslo dodano zaradi uskladitve s šifrantom ISeD. Geslo je bilo uporabljeno v RKD, vendar se ne uporablja več. KKN, 6.2.2022

senik

Stavba, postavljena ali zgrajena za shranjevanje sušene trave ali druge krme za živino.

senožet

zavrjneno geslo

*Opombe: senožetna planina
USE (uporabi): rovt*

separacija

Stavba ali prostor v rudniku, v katerem ločujejo in razvrščajo izkopano rudo. Del separacije so različni stroji in naprave.

shramba

Prostor, redko stavba za hranjenje živil, orodja.

silos

Zgradba, običajno valjast stolp, namenjen za siliranje krme ali za shranjevanje krme in žitaric. Del silosa so lahko posebne tehnične naprave.

sinagoga

Židovsko svetišče, namenjeno zbiranju in opravljanju židovskih obredov in branju svetih knjig.

sirarna

Sirarna je stavba na planini, skupna last pašnih upravičencev, kjer iz mleka predelujejo sir in druge mlečne izdelke. Večinoma kamnita pritlična stavbaz dvokapno streho, deljena na dva prostora. Del, namenjen zorenju sira, je lahko lesen.

Opombe: UF (uporabi za) sirarnica, planinska sirarna.

sitarska hiša

zavrjneno geslo

Stavba namenjena bivanju in delu vaškega rokodelca, sitarja.

Predlog nove definicije: Običajno lesena skromnejša stavba-kajža značilnega triceličnega tlorisa.

Pojav v Stražišču in Bitnjah. Za večje in zidane manufakture uporabi geslo obrtniška hiša.

Opombe: Ali je geslo smiselno? Sitarji so bili kajzarji in gostači. Vse ohranjene (vedno manj) sitarske hiše so kajže.

USE (uporabi): kajža

skakalnica

Naprava, urejena na strmem pobočju ali posebna konstrukcija, namenjena za smučarske skoke. Ima nalet, odskočno mizo in doskočišče. Običajno je prekrita s snegom, redkeje imajo drsne površine prekrite z umetnimi materiali.

skansen

zavrjneno geslo

Vrsta muzeja na prostem, sestavljenega iz prenešenih objektov ali objektov in situ, običajno podeželskih hiš in gospodarskih poslopij.

Opombe: Predlagam ukinitvev gesla, izraz je neprimeren in zastarel.

USE (uporabi): muzej na prostem

skedenj

Večnamensko gospodarsko poslopje v okviru kmetije, urejeno za mlačev in shranjevanje mrve in drugih pridelkov, redkeje poljedelskih strojev. Skedenj lahko obsega tudi hlev in služi za občasna dela.

skeletni pokop

Z določenim obredom pokopano truplo.

Opombe: UF (uporabi za): skeletno grobišče

skeletno grobišče

zavrjneno geslo

USE (uporabi): skeletni pokop

skladišče

Stavba, njen del ali urejena površina za skladiščenje.

Opombe: Predlagam tudi geslo železniško skladišče.

skrilj

zavrjneno geslo

Opombe: Skrilnata streha?

skrilnata streha

zavrjneno geslo

skrivni bunker

Prikrit prostor za skrivanje oseb ali predmetov v stavbi ali vkopan v zemljo, s skritim vhodom.

slemenska vas

zavrjneno geslo

Vas s hišami, razloženimi po slemenu.

Opombe: Geslo je brezpredmetno in nesistematično, iz geselnika se ga odstrani: dogovorjeno na sestanku delovne skupine za naselbinsko dediščino (marec, 2011).

slika na steklo

zavrjneno geslo

Podoba, običajno sakralna, naslikana na stekleno podlago.

slikano okno

zavrnjeno geslo

*USE (uporabi): vitraž***slop**

zavrnjeno geslo

Opombe: Geslo dodano zaradi uskladitve s šifrantom ISeD. Geslo je bilo uporabljeno v RKD, vendar se ne uporablja več. KKN, 6.2.2022

slopno znamenje

Znamenje, ki ga sestavlja slop, masiven nosilec kvadratnega ali pravokotnega prereza, običajno kamnit, lahko zidan. Nad nosilcem je lahko nastavek v obliki tabernaklja ali manjše hiše z nišami. Na gornjem delu so naslikane podobe ali kiparsko okrasje.

Predlog nove definicije: Znamenje, katerega osnova je zidan slop, masiven nosilec kvadratnega, pravokotnega ali trikotnega prereza in ima vse stranice podobno oblikovane. Nad nosilcem je lahko nastavek z nišami. Zlasti gornji del je pogosto poslikan. (MMP)

smodnišnica

Tovarna smodnika.

Opombe: Smodnišnica Kamnik, obsega veliko območje.

snopoveznica

Kmetijski stroj za spravlanje, ki žanje žito in ga hkrati veže v snope. Snopoveznik.

Opombe: Glej EŠD 11051. Kot mlatilnica in lokomobila.

sodišče

Namensko načrtovana in postavljena stavba za sedež sodišča. Lahko ima večjo dvorano ali več dvoran, prostore za pridržanje oseb in pisarne.

sodniški stolp

zavrnjeno geslo

Opombe: Definicijo naj pripravi Renata! Potrebujemo geslo za vrste kontrolnih stolpov. Sicer bolje uporabiti samo "stolp".

USE (uporabi): kontrolni stolp

sokolski dom

Stavba, namenjena delovanju nacionalističnega telovadnega gibanja sokol. V njej so običajno društveni prostori, telovadnica, gledališki oder in letno telovadišče.

solinarska hiša

zavrnjeno geslo

USE (uporabi): solinska hiša

soline

Zunanje talne površine ob morski obali, urejene s plitvimi bazeni, vmesnimi kanali, stavbami za bivanje solinarjev, spravilo soli in z napravami za pridobivanje soli.

solinska hiša

Enojna ali dvojna nadstropna kamnita hiša ob plovnih kanalih solin. Iz skladišča v pritličju vodijo stopnice v bivalni del s kuhinjo in z eno ali dvema sobama. Vhoda v hišo vodita iz solnega fonda in kanala. V njih so začasno bivali solinarji.

sončna ura

Ura, ki kaže čas s senco palice, nameščene pravokotno na številčnico. Običajno na južni fasadi stavbe. Številčnica je praviloma naslikana.

soleska zidanica

Skupna zidanica več gospodarjev ali vasi, s posodami ali sodi za vino, v katere so shranjevali vino za skupne potrebe.

soteska*zavrnjeno geslo*

Zelo ozka dolina s strmimi, težko prehodnimi stenami ob straneh.

spahnjenica

Iz hiše izstopajoč, apsidalen del različnega tlorisa s poudarjenim dimnikom. Na notranji strani je urejeno ognjišče in peč. sopomenka: ognjiščni prizidek

Opombe: spahnjenca-spahnjenica: popravljeno v skladu s pravopisom. Tudi "foguler", "žbatafur"

spolija

Opombe: Zvrst glede na nadrejeno območje.

spominska hiša

Hiša z muzejsko predstavitvijo osebe, ki je bivala v njej ali dogodka, ki se je zgodil v hiši ali neposredni okolici. Ima delno bivalno funkcijo ali pa ne.

Opombe: Lahko tudi profane stavbe.

spominska plošča

Vzidana ali na podlago pritrjena plošča kakršnekoli oblike in iz trajnega materiala, z napisom, posvečenim osebi, osebam ali dogodku.

spominska soba

Soba z muzejsko predstavitvijo osebe, oseb ali dogodka.

spominska tabla

Samostojno, na lastno konstrukcijo pritrjena večja spominska plošča ali več plošč s posvetili osebam ali dogodku.

spominski park

Park, lahko območje, urejeno v spomin posameznim ljudem, skupini ljudi ali dogodku.

spominsko obeležje

zavrnjeno geslo

USE (uporabi): spominsko znamenje

spominsko znamenje

Manjši preprostejši javni spomenik, ki spominja na nek običajno zgodovinski dogodek. Pogosto urejen prostor s spominsko ploščo ali napisom. Sopomenka: Spominsko obeležje.

sprehajalna pot

Urejena pot v mestu, zdravilišču, parku namenjena za sprehajanje. Krožna ali enosmerna.

sramotilni steber

Pranger, steber na trgu sredi naselja. Nanj so priklenili obsojence ob javnem kaznovanju ali zasmehovanju. Na stebru so lahko pritrjeni okovi, včasih je nanj vklesan grb kraja ali fevdalca.

Opombe: Na nek način je naprava, vendar samo še kot spominsko znamenje (BP, KKN, MMP, 6.2.2014)..

središčna vas

Tip vasi, kjer so domačije strnjeno razvrščene okoli osrednjega prostora različnih oblik, ki je služil skupni rabi. Na njem je lahko cerkev, drevo, kal, lahko je tudi prazen.

Opombe: centralna vas, vas s pravilnim tlorisom

srednjeveško mesto

Utrjena, z obzidjem zaščiten in strnjeno pozidana naselbina, dostopna skozi mestna vrata.

stadion

Stavba ali zgradba, urejena za športna tekmovanja in njihovo spremljanje. Sestavna dela sta dvignjen prostor s sedeži ali stojišči za gledalce in športna arena.

staja

Stavba, običajno lesena, namenjena bivanju živine v planinah.

Opombe: Redkeje tudi kamnita, namenjena za občasno bivanje.

stan

Stavba, običajno lesena, namenjena bivanju pastirjev in planšarjev v planinah.

Opombe: Tudi kamnita!

stanovanjska četrt

Četrt naselja, v kateri prevladujejo stanovanjske stavbe, ki so lahko enotnega tipa ali enotne organizacijske zasnove.

stanovanjski blok

Večja, vzdolžna večnadstropna stanovanjska stavba s številnimi stanovanji.

stavba

Poslopje s stenami in streho, zidano ali sestavljeno iz lesa, kovine ali drugih materialov, namenjeno za bivanje ljudi, njihovo delo ali za njihovo lastnino in naprave.

Opombe: AD: uporaba izjemoma!

Pri stavbni dediščini uporabi raje: zgradba ali ožje geslo.

stavba za žganjekuho

Prostor, lahko samostojna stavba z napravami za kuhanje in destilacijo žganja.

Opombe: UF žganjarna, šnopsarija

stavbni niz

zavrjneno geslo

USE (uporabi): ulični niz

steber

Valjast nosilni člen, praviloma sestavljen iz baze, debla in kapitela. Lahko stoji samostojno kot spomenik ali dekoracija.

steber za zastavo

Jambor, postavljen in urejen za obešanje zastave.

Opombe: Geslo naj se spremeni v "jambor" (Gojko, februar 2009)

stebrno znamenje

Znamenje v obliki stebra ali podobno stebru, postavljeno v čast bogu ali svetniku, v spomin osebi ali dogodku. Lahko je zidano ali kamnito. Sopomenka: pil

stegnjen dom

zavrjneno geslo

Domačija, ki ima pod skupno streho v ravni liniji razvrščene bivalne in gospodarske prostore. Med njimi poteka zunanja ali notranja komunikacija.

Opombe: Stegnjena domačija.

USE (uporabi): stegnjena domačija

stegnjena domačija

Enotna domačija, kjer so stanovanjski in gospodarski prostori razvrščeni v ravni vrsti.

Opombe: Geslo naj nadomesti geslo "stegnjen dom". Odločitev etnologov pri sestavi tezavra.

stegnjeni kozolec

zavrjneno geslo

Kozolec, ki ima okna razvrščena v eni vrsti.

Predlog nove definicije: Predlagamo, da se geslo izbriše iz geselnika; nadomestilo naj bi ga geslo enojni kozolec.

USE (uporabi): enojni kozolec

steklarna

Steklarska delavnica v mestih (mestna steklarna) ali v bližini gozdov (glažuta).

Opombe: UF (uporabi za): glažuta

steklarska peč

Peč za taljenje stekla, lahko ostanki delno ohranjene peči.

steljnik

S praprotjo in visoko travo zarasel svet, ki so ga redno kosili za napravljanje stelje.

steljnjak

Prostor ali stavba, postavljena ali zgrajena za shranjevanje stelje listavcev (listnjak), praproti, nasekanih smrekovih vejic, žagovine. Največkrat s treh strani zagrajen prostor v bližini hleva.

stolnica

Cerkev, ki je ali je bila sedež škofa. Ima posebno ureditev prezbiterija in škofovski prestol, katedro. Sopomenka je katedrala. Zgodnjekrščanske stolnice so imele ob cerkvi stavbo s krstilnico.

stolp

Pokončna, visoka stavba. Služi lahko za stanovanje, skladišče, obrambo, za razgledišče, kontrolo, namestitvev tehničnih naprav.

Opombe: Popravek gesla: okrogel tloris! BT: vodni stolp, obrambni stolp. (BP, 22.11.2001)

stolpna ura

Prostostoječ stolpni ali stolpast manjši objekt s številčnico.

stolpnica

Stolpasta stanovanjska ali poslovna stavba. Razvila se je v Chicagu ob prelomu 19. stol. in predstavlja samostojen stavbni tip. Običajno ima deset in več nadstropij, jekleno ali železobetonsko konstrukcijo.

stopa

Naprava za phanje žita.

stopnišče

Del stavbe ali zunanjega prostora, urejen z nizi stopnic, ograjami in z vmesnimi podesti, namenjen za prehode med posameznimi etažami ali različno visokimi nivoji. Stopnišča so lahko dekorativna.

stražarnica

Samostojna stavba ali del objekta, namenjen za zadrževanje ali bivanje stražarjev. Običajno stoji ob vhodih, mestnih vratih, ob meji ali zapornici.

Opombe: Ali v to skupino spada tudi karavla? MMP13. 11. 2008. DA, karavla je obmejna stražarnica (ki je tudi bivalna). Uvedli geslo stražarnica=karavla. Stražarski stolp je posebna kategorija - posebno geslo?DA

stražni stolp

Visok stolpast vojaški objekt ali konstrukcija za opazovanje, straženje določenega območja z namenom varovanja ozemlja, pogosto ob državni meji, lahko v sklopu drugih varovanih območjih.

Opombe: Glej geslo "stražarnica". "Stražni" je zato, ker se nanaša na straženje.

stražnica

Bivalni objekt mejnih enot ali postaja organa za javno ali državno varnost. Sinonim: casermetta, karavla (uveljavljen za mejne objekte Jugoslavije), žandarmerija, orožniška postaja.

strelišče

Urejena površina, namenjena za streljanje z ognjenim orožjem, redkeje z loki ali samostreli. Strelišča so zaščitena z ograjami in nasipi, imajo strelne in hodne jarke ter strelna mesta. Pogosto so zastražena.

Opombe: Lahko tudi v stavbi.

strelni jarek

Umetno izkopen jarek ali prirejena naravna vdolbina s prsobrani, lahko s povezovalnimi rovi do zaklonišč in skladišč. Služil je za zaklanjanje vojakov med obstreljevanjem. Pred jarki so bile pogosto žične ali drugačne ovire.

Opombe: Zvrst glede na nadrejeno območje.

stroj

Tehnična naprava, ki nekaj izdeluje, olajša ali omogoča neko delo. Strojni izdelki so običajno enaki ali skrajno podobni.

strojnica

Prostor ali stavba, v kateri so stroji ali naprave, ki omogočajo delovanje nekega sistema (strojnica elektrarne, strojnica izvažalne naprave, dvigala).

Predlog nove definicije: Prostor ali stavba, v kateri so stroji ali naprave, ki omogočajo delovanje nekega sistema (strojnica elektrarne, strojnica izvažalne naprave, dvigala).

Opombe: Geslo uporabljeno pri enoti Idrija - Jašek Inzeghi (izvaževalna naprava).

struga

zavrnjeno geslo

Podolgovata naravna ali umetna vdolbina na zemeljski površini, po kateri teče voda.

Opombe: UF (uporabi za): podvodno najdišče

30.6.2011: geslo ukinjeno, ker z uvedbo nove zvrsti (podvodno arheološko najdišče) ni več smiselno.

USE (uporabi): ladja, deblak, posamična najdba, kolišče, pristanišče, regulirana struga

strugarska delavnica

Delavnica z orodji in stroji za struženje.

studenec

zavrnjeno geslo

USE (uporabi): izvir

suhi zid

Zid, ki nastane z zlaganjem lokalnega kamenja, večinoma masivnih kamnin nepravilnih oblik in ponekod pravilnejših plastovitih kamnin, tako da se kamni med seboj vežejo brez uporabe veziva.

Opombe: prej: suhozid, ki je hrvatizem. Predlagano v povezavi s suhozidno gradnjo kot nesnovno dediščino.

suho stranišče

Zunanje stranišče, poljsko stranišče ali stranišče "na štrbunk" je stranišče nad jamo, v manjšem, običajno lesenem objektu. Je brez splakovanja s tekočo vodo. Na kmetijah se pojavlja od sredine 19. stol. naprej.

Opombe: Izraz "suho stranišče" je uporabljen v SSKJ. Preveriti je potrebno že vpisane enote (do 17.1.2012) z omembo stranišča v opisu.

suhozid

zavrjneno geslo

Kamnit zid, pri katerem fuge niso zapolnjene z malto.

Predlog nove definicije: Zid sestavljen iz kamnitih blokov ali skal brez veziva.

Opombe: po domače: grmača (kamen na kamen - suhozid)

Hrvatizem. Predlog E. Belingar: suhi zid ali suhozidna gradnja. gelj komentar na e pošti z dne 29.3.2017

USE (uporabi): suhi zid

sušilnica

Stavba, del stavbe ali nadstrešek v ali pod katerim je urejen prostor za sušenje.

Predlog nove definicije: Vprašanje, če ne sodi tudi v zvrst drugi objekti?

Opombe: UF (uporabi za) paštba, pajštva, šivnica, ševnica, frnjače.

sušilnica za hmelj

Nadstropna stavba pravokotnega tlorisa, z zidanim sušilnim stolpom z lesami in valji, novejše z dvigali ter drugimi napravami. Lahko je v celoti zidana, ali delno zidana, delno lesena.

Predlog nove definicije: Nadstropna stavba pravokotnega tlorisa, z zidanim sušilnim stolpom z lesami in valji, novejše z dvigali ter drugimi napravami. Lahko je v celoti zidana, ali delno zidana, delno lesena.

sušilnica za mesnine

zavrjneno geslo

Predlog nove definicije: Samostojen zidan objekt za sušenje mesnin. Pogosteje dimna kamra oz. nebesa na podstrešju.

Opombe: tudi dimna kamra. Geslo se zaenkrat neprejme, ker samostojno stoječih sušilnic zaenkrat nimamo v registru.

sušilnica za sadje

Pritlična ali nadstropna stavba v sadovnjaku kmetije ali v skupni rabi (vaška sušilnica), praviloma pravokotnega tlorisa, z obokanim kuriščem, dimnikom, kovinskimi zračniki in leseno sušilno komoro s policami za sušenje. Pred komoro je lahko lopa.

Predlog nove definicije: Pritlična ali nadstropna stavba v sadovnjaku kmetije ali v skupni rabi (vaška sušilnica), praviloma pravokotnega tlorisa, z obokanim kuriščem, dimnikom, kovinskimi zračniki in leseno sušilno komoro s policami za sušenje. Pred komoro je lahko lopa.

Opombe: Vprašanje, če ne sodi tudi v zvrst drugi objekti?

svete stopnice

Stavba ali del nje s stopniščem z 28 stopnicami, simbolno posnemajočim stopnišče Pilatove palače v Jeruzalemu. Na vrhu je Božji grob, zato stopnice lahko nadomeščajo 14. postajo križevega pota. Kot poseben tip stavbe se uveljavijo v 2. polovici 18. stol.

svetilnik

Stolp ali konstrukcija z močnimi žarometi, ki plovilom ponoči označujejo pravilno smer plovbe ali nevarne točke ob obali in na njej.

svetišče

Urejen prostor ali stavba, namenjen in urejen za čaščenje izbranega kulta, boga.

Opombe: Raba v smislu en: Sanctuary (obredni prostor)! Uporaba skoraj vedno v zvrsti arheološko najdišče!

svinjak

Zgradba ali njen del, hlev, bivališče za prašiče.

svisli

Prostor, pogosto nad hlevom, za shranjevanje sena in drugih krmil, redkeje orodij in vozil.

škver

Manjša obrtna delavnica - ladjedelnica, kjer so izdelovali izključno manjša (do 26 metrov dolga) lesena plovila na tradicionalen, ročni način (lesena brodogradnja).

Opombe: Predlagano je bilo sicer geslo "ladjedelnica", vendar smo se odločili za bolj definiran termin.

šola

Stavba, namensko postavljena za šolanje otrok in mladine. Običajno ima več učilnic, v 20. stol. še dodano telovadnico, kuhinjo, delavnice in druge namenske prostore, lahko stanovanje za učitelja in hišnika. V širšem pomenu tudi srednja šola in fakulteta.

špital

Stavba ali sklop stavb, lahko s cerkvijo ali kapelo, namenjen bolnikom, za zavetišče revežev ali onemoglih. V srednjem veku običajno ob robu utrjenega mesta.

športna tribuna

zavrjneno geslo

Predlog nove definicije: Del športne dvorane, stadiona s stopničasto se dvigajočimi prostori, sedeži za gledalce.

Opombe: Samo tribuna? (začasen, odru podoben objekt, navadno iz desk, za govornike, gledalce na javnih prireditvah)

USE (uporabi): tribuna

štirna

zavrjneno geslo

USE (uporabi): vodnjak, javni vodnjak

tabor

Manjša utrdba, postavljena med 15. in 17. stol., v obdobju turških vpadov. Običajno je to sklop obzidij, obrambnih stolpov in redkeje kašč, ki so postavljeni okoli vaške cerkve. Cerkev je bila sama lahko tabor, če so jo utrdili. Utrdili so lahko votlino.

taborišče

Prostor, brez stavb ali z enostavnimi stavbami in napravami (šotori), urejen za začasno bivanje večje skupine ljudi.

taborska cerkev

zavrnjeno geslo

Opombe: Uporabljamo gesli v kombinaciji: cerkev in tabor.

USE (uporabi): cerkev, tabor

talilna peč

Večja peč, urejena kot naprava za taljenje.

talilnica

Prostor za predelavo, taljenje rude.

tehtnica za živino

zavrnjeno geslo

Opombe: Geslo dodano zaradi uskladitve s šifrantom ISeD. Geslo je bilo uporabljeno v RKD, vendar se ne uporablja več. KKN, 6.2.2022

telovadnica

Dvorana ali drug pokrit prostor, urejen za telovadbo ali športne igre. Pogosto je opremljen s telovadnim orodjem.

tempelj

Sakralna, nekrščanska stavba, postavljena in urejena za čaščenje nekega boga, skupine bogov, prostora ali pojava.

Predlog nove definicije: Op.: v zvrst ostalo se uvrstijo le skromni ostanki (temelji), ki so bili prestavljeni kot najdba na drugo lokacijo in niso rekonstruirani kot stavba (npr. EŠD 29713)

Opombe: Raba v smislu stavbe in ne obrednega prostora (prim. pojem sanctuary)! Uporaba skoraj vedno v zvrsti arheološko najdišče; v zvrsti stavbe se uporablja če ni več in situ (tj. če je bil prestavljen kot najdba na drugo lokacijo in je v celoti prezentiran)!

terasa

Dvignjen, tlakovan odprt prostor, lahko del stavbe ali vrta.

terase

Umetno urejen del pobočja, namenjen za namakanje, zadrževanje rodovitne zemlje in za kmetijsko predelavo.

Opombe: AD: uooraba izjemoma! Raba pri kulturnih krajinah in njihovih delih.

terme

Rimskodobni objekti za kopanje, javni ali zasebni.

Opombe: Morda v smislu rimskih term. Sicer uporabimo "vrelec" ali "zdravilišče".

termoelektrarna

Elektrarna, ki proizvaja električno energijo z izgorevanjem fosilnih goriv, ki proizvajajo paro. Termoelektrarna pogosto služi kot toplarna.

tirno vozilo

zavrnjeno geslo

topilnic*

*Opombe: Vozilo, ki vozi po tirih. Uporabiti podrejena gesla.**USE (uporabi): odprta tramvajska prikolica, zaprta tramvajska prikolica, lokomotiva, tramvaj, vagon, vozilo***tiskarna**

Delavnica ali tovarna s stroji za tiskanje, razmnoževanje besedil ali podob na papirno ali drugačno podlago. Tiskane izdelke lahko režejo in zlagajo v časopise ter vežejo v knjige.

*Opombe: Ilegalna tehnika?***tkalnica**

zavrnjeno geslo

*Opombe: glej EŠD 14353, uporabi geslo tovarna**USE (uporabi): tovarna***topilnica**

zavrnjeno geslo

*Opombe: Geslo dodano zaradi uskladitve s šifrantom ISeD. Geslo je bilo uporabljeno v RKD, vendar se ne uporablja več. KKN, 6.2.2022***topljar**

Dvojni kozolec, pokrit z enotno simetrično streho. Razdeljen je na pritlični in nadstropni del; pritličje je namenjeno shranjevanju orodja, prostor nad njim shranjevanju pridelkov.

topli izvir

zavrnjeno geslo

*Opombe: Geslo dodano zaradi uskladitve s šifrantom ISeD. Geslo je bilo uporabljeno v RKD, vendar se ne uporablja več. KKN, 6.2.2022***torna preša**

zavrnjeno geslo

Torna preša je kovaški stroj za utopno kovanje.

*Opombe: Geslo se ukine. Uporabiti druga gesla (stroj, javni spomenik). Odločitev ob prevajanju gesel v ENG**USE (uporabi): stroj***tovarna**

Prostor, stavba ali sklop stavb s stroji, ki proizvajajo izdelke v večjih serijah ali količinah.

tovarniška hala

Večja, običajno dvoranska stavba z veliko prostornino, v kateri so bili prostori za proizvodnjo ali skladišča.

tovorniška pot

Pas zemljišča, pripravljen za prenašanje ali prevažanje blaga s tovorno živaljo, tovorno živino.

Opombe: tudi tovarna pot. Geslo se uporablja za starejše poti.

trafika

Kiosk, redkeje manjši lokal, predvsem za prodajo tobaka, časopisov in galanterije.

tramvaj

Javno tirno vozilo z električnim pogonom.

transformatorska postaja

Manjša stavba ali del stavbe, v kateri so naprave za spreminjanje električne napetosti.

travnik

Urejena, zatravljena površina, ki jo uporabljajo za redno košnjo.

Opombe: Zvrst glede na nadrejeno območje.

trdinska naselbina

zavrnjeno geslo

Naselje v preteklosti (prazgodovina, antično ali zgodnje srednjeveško obdobje), postavljeno na dvignjen svet ob vodi ali močvirju.

USE (uporabi): naselbina

trdnjava

zavrnjeno geslo

USE (uporabi): utrdba

trg

Urejen, odprt prostor v naseljih, namenjen trženju, trgovanju, srečevanju ljudi in javnim manifestacijam ter proslavam.

Opombe: Zvrst tudi: stavbe.

trgovina

Prostor ali stavba, urejena za prodajo blaga ali storitev.

trgovska hiša

zavrnjeno geslo

USE (uporabi): veleblagovnica

tribuna

Dvignjen prostor s klopmi za gledalce in poslušalce, del športne dvorane, stadiona s stopničasto se dvigajočimi prostori, sedeži za gledalce.

trška hiša

Večja hiša, lahko z javnim pritličjem, v trškem naselju.

trško jedro

Osrednji del trškega naselja s trgom in javnimi stavbami ali večjimi, trškimi hišami.

trško naselje

Je središčno naselje, center manjšega območja, v katerem so prirejali sejme. Trško naselje služi kot mikroregionalni center. Ponavadi se je oblikovalo na križiščih trgovskih poti ali na rečnih prehodih.

tržnica

Odprt, redkeje pokrit prostor s stojnicami ali manjšimi pulti za dnevno prodajo hrane, oblačil, galanterije na drobno. Tržnice so lahko stalne ali občasne, v času sejmov, proslav, praznikov.

ulica

Urejena pot, vzdolžna javna prometna površina v naselju, običajno s pločnikoma ob straneh in voziščem v sredini.

ulična svetilka**ulični niz**

skupina stavb s skupnimi značilnostmi, razvrščena ob cesti ali ulici.

ulični otok

Manjši pozidan ali zazelenjen predel, ki ga zamejujejo ulice.

urad

zavrnjeno geslo

usnjarna

Tovarna ali industrijski obrat, urejen za predelavo živalskih kož v usnje. V usnjarni lahko iz usnja izdelujejo konfekcijo in druge izdelke.

uta

Uta je manjša običajno lesena stavba na vrtu hiše, gostilne ali v parku.

utrdba

Utrjena stavba ali sklop stavb za zaščito ljudi in njihove lastnine. Sopomenka: trdnjava.

utrjena postojanka

Vojaške obrambne fortifikacije na strateških točkah (napoleonske vojne; npr. Kluže, Goli vrh, Debeli vrh).

Opombe: Če je vpisana kot zgodovinska krajina, je zvrst kulturna krajina.

vagon

Tirno vozilo, običajno brez lastnega pogona. Potniški vagoni so urejeni s sedeži za prevoz ljudi, tovorni so prilagojeni različnim tovorom.

valjčni mlin

zavrnjeno geslo

Predlog nove definicije: Mlin, v katerem se melje žito med dvema vzporedno ležečima valjema, ki se vrtita različno hitro (SSKJ).

Opombe: Mlinov ne bomo delili glede na mehanizem.

vas

Manjše podeželsko naselje, kjer se prebivalci ukvarjajo s kmetovanjem. Vasi delimo v tipe po poselitvenih shemah, legi ali prevladujoči dejavnosti. V vasi imajo prebivalci tudi skupne prostore, javne stavbe in naprave, opravljajo tudi skupne naloge.

vaško jedro

Osrednji del vaškega naselja, z značilnimi skupinami zasebnih in javnih stavb ali prostorov, poti in naprav.

veleblagovnica

Velika trgovina, urejena stavba, kjer prodajajo blago na debelo ali v velikih količinah na drobno.

veleposestvo

Veliko kmetijsko posestvo.

Opombe: v to skupino spadajo tudi kolonati? MMP.25. 9. 2008. Potrebno urediti v sklopu "posestev".

veranda

zavrnjeno geslo

Opombe: Geslo dodano zaradi uskladitve s šifrantom ISeD. Geslo je bilo uporabljeno v RKD, vendar se ne uporablja več. KKN, 6.2.2022

vezani kozolec

zavrnjeno geslo

Predlog nove definicije: Kozolec z dvema vrstama med seboj zvezanih stebrov. Vsaka vrsta ima svojo strešico. Varianta 2: Kozolec z dvema vrstama med seboj zvezanih stebrov, pokrit z enotno streho.

USE (uporabi): toplar, kozolec na psa, nizki kozolec

vhodni objekt

Predlog nove definicije: Materialna struktura, ki podpira in obdaja vhod, uvoz. Lahko je okrašen, monumentalno oblikovan (kot propileje). Lahko vključuje funkcionalne objekte, povezane s prostorom, v katerega vodi (vratarnica, stražarnica, zapornica, napisi, ...)

Opombe: Tovarniški vhod, vhod v rudniški rov, predor, ... propileje, slavolok, vratarnica

vicus

Mestu podrejeno rimskodobno naselje: vas ali mestni okraj.

vigenjc

zavrnjeno geslo

Predlog nove definicije: Geslo je bilo uporabljeno pri predlogu za vpis Kamna Gorica - Vigenc. Žebljarska kovačnica (z ognjiščem na sredini?).

USE (uporabi): kovačija

vila

Eno ali večstanovanjska, običajno nadstropna zidana stavba na samostojni parceli z vrtom. Tip vile se razvije v 2. polovici 19. stol. Starejši tip vile - dvorca je podeželsko bivališče imenitnika (od 16. stol.), pod vplivom Italije pogost v Z Sloveniji.

vila s parkom

zavrnjeno geslo

Opombe: Morda uporabno v primeru, ko je vila postavljena sredi večjega vrta-parka. V tem primeru bolje uporabljati dve gesli (vila, park)!

vila z vrtom

zavrnjeno geslo

Predlog nove definicije: Glede na definicijo nio smiselno geslo, saj ima že po definiciji vsaka vila vrt.

USE (uporabi): vila

villa maritima

Rimskodobna obmorska luksuzna vila s pristaniščem.

villa rustica

Tip rimskodobnega posestva (s stavbno tradicijo mediteranske hiše z atrijem) izven urbanih središč.

Opombe: Glede na lokacijo ločimo še: villa urbana in villa suburbana

viničarija

Skromna bivalna stavba za najemnega delavca v vinogradu, viničarja in njegove družine.

vinograd

Kmetijsko zemljišče, urejeno in zasajeno z vinsko trto.

Opombe: Zvrst glede na nadrejeno območje.

vinogradniški dvorec

Dvorec, razkošnejša hiša za zemljiškega posestnika v vinogradih ali njihovi bližini, urejena kot občasno bivališče in običajno z vinsko kletjo.

vinogradniški zaselek

Skupina objektov, običajno zidanic sredi ali na robu vinogradov. Zaselek je lahko občasno naseljen.

Opombe: Podobno kot planšarsko naselje (kulturna krajina). Štajerska: Gorice.

vinogradniško zavetišče

zavrnjeno geslo

Predlog nove definicije: Zidan pritličen objekt pravokotnega tlorisa z dvokapno streho, ki je služil za hrambo orodja in počitek delavcev v vinogradu. Predlog Veronika 22.4.2005

Opombe: Ali je zelo različen od pastirskega? zakaj ni samo zavetišče? MMP 4.1.2007.

USE (uporabi): zavetišče

vinska klet

Delno vkopana stavba ali pod površje vkopan in zidan del stavbe, pogosto kombiniran z leseno gradnjo v zgornjem delu, urejen za predelavo, shranjevanje in staranje vina. Lahko vključuje bivalni del.

Opombe: Uporabimo tudi za klečajo. Za lesene glej gesli his in hram, za zidane geslo zidanica. (MMP, 4. 11. 2008, 2012.)

vinski hram

zavrnjeno geslo

Lesena stavba za shranjevanje vina in orodja. Običajno stoji na robu vinograda.

Opombe: Se podvaja, izraz ni primeren.

USE (uporabi): hram

vislice

Priprava iz pokončnega enega ali več stebrov in nanj čelno počez pritrjenega trama za izvrševanje smrtne kazni z obešenjem.

Opombe: Na nek način je naprava, vendar samo še kot spominsko znamenje (BP, KKN, MMP, 6.2.2014)..

vitraj

zavrnjeno geslo

USE (uporabi): vitraž

vitraž

V okensko odprtino vstavljena slika iz kosov raznobarnega stekla, povezanih s svinčenimi trakovi. Sopomenka: slikano okno, vitraj

Opombe: Zvrst glede na nadrejeno območje.

vlečna pot

Opombe: napišem definicijo: Gita: Celinska plovna pot na bregovih rek ali kanalov, po kateri se največkrat z vprego vleče tovar na plovilih.

vodna črpalka

Opombe: glej tudi pitnik in litoželezna vodna črpalka! izraz je zelo širok. Črpališče (sprejeto geslo) je uporabljeno za tovarne, rudnike....

vodna žaga

Posebna stavba ali del stavbe ob vodi, v kateri so naprave za žaganje, ki jih poganja voda.

vodni grad

Grad v ravnini ali na odprtem prostoru, postavljen na umeten otok, zaščiten s širokimi vodnimi jarki na vseh straneh.

vodni mlin

Mlin, ki za pogon svojih strojev uporablja vodo. Stavba z mlinskimi napravami lahko stoji ob vodotoku, ob mlinščici ali zasidrana na splavih na vodi.

vodni stolp

Stolp z rezervoarjem za vodo na vrhu, ki služi kot del vezne posode vodovoda, za vzdrževanje pritiska v ceveh. Stolpi so pogostejši na ravninah.

vodni zbiralnik

Zbiralnik, cisterna, v katero se zbira deževnica ali tekoča voda. Običajno so vodni zbiralniki vkopani in pogosto povezani z vodovodi.

vodnjak

Izkopan prostor v obliki jaška ali hruške, običajno delno pod zemljo, urejen, utrjen in pozidan za zbiranje in črpanje vode. Na površju imajo vodnjaki krone in naprave za dviganje. Vodnjaki so lahko okrasni, s klesanimi detajli, kipi.

vodnjak na dve vedri*zavrnjeno geslo**USE (uporabi): vodnjak***vodnjak na kolo***zavrnjeno geslo**USE (uporabi): vodnjak***vodomerna postaja**

Vodomerna postaja je manjši lesen ali plastičen objekt, v katerem so hranjeni dokumenti in naprave za registriranje vodostaja in pretoka vode, lahko tudi za merjenje temperature.

Predlog nove definicije: sprememba iz vodomerska v vodomerna.

Opombe: gauging station: glej <http://www.arso.gov.si/vode/podatki/arhiv/Karta%20VP%202016.pdf>

vodomet

Naprava, ki brizga vodo, lahko z zbiralnikom, bazenom ali okrasnimi detajli, arhitekturo, kipi. Vodomet lahko izkorišča naravni padec vode ali je opremljen s strojno brizgalko.

vodovod

Sistem zbiralnikov, cevi, žlebov in drugih naprav za pretok vode od izvira do naselij in stanovanj.

vojaški tabor

Prostor, urejen za začasno bivanje vojakov izven vojašnice. Rimski vojaški tabori so bili urejeni po ustaljenih pravilih.

*Opombe: UF (uporabi za): legijski tabor, castra (Dogovorjeno na sestanku odgovornih konservatorjev za arheološko dediščino, 26.2.2003).
Najdišče ali Spominski objekti in kraji.*

vojaško pokopališče

Pokopališče, posebej urejeno za pokopavanje vojakov. Običajno je strogo geometrijsko urejeno in začasno, na njem pokopavajo določen čas med vojno ali po njej, blizu fronte, ob bojiščih ali večjih bolnišnicah.

vojašnica

Stavba ali ograjen sklop stavb, namensko postavljen ali urejen za bivanje vojakov, skladiščenje orožja in vojaških naprav. Sopomenka: kasarna

votivna podoba

zavrnjeno geslo

Slika ali kip, izdelana v zahvalo ali predhodno za čudežno ozdravitev, rešitev pred nadlogami, izpolnitev želje ali v spomin na nesrečo. Votivne podobe darujejo v cerkvi, svetniku ali na prostoru, kjer se domnevno dogajajo čudeži ali izjemni dogodki.

vozilo

Naprava za prevažanje ljudi in tovorov.

vpadnik

Običajno povezovalni jašek rudnika, nagnjen pod nekim kotom.

vplivno območje

Opombe: Geslo je bilo uvedeno ob vpisu enote Ljubljana - Širše območje Plečnikovih ureditev in spomenikov zaradi nominacije za vpis na seznam svetovne dediščine.

vrata

Odprtina v steni, zaprta s premično leseno, kovinsko ali stekleno ploščato konstrukcijo, urejena za prehod ljudi iz prostora v prostor.

vratarnica

Manjša lesena ali zidana stavba za vratarja. Postavljena ob glavnem vhodu večje stavbe ali skupini stavb.

vrelec

Izvir termalne ali mineralne vode, arhitekturno ali parkovno urejen, običajno v zdravilišču ali v širšem prosturu, funkcionalno povezanem z zdraviliščem

Opombe: Zvrst določena glede na sorodnost z vodnjakom.

vremenska hišica

Manjši pokrit prostor (edikula) na javnem mestu, v katerem so meteorološke naprave.

vrhhlevna hiša

Hiša domačije z bivalnimi prostori v nadstropju in s hlevom ali prostori za spravilo v pritličju.

Opombe: Iz vrhhlevne v vrhhlevno popravila M. Miklavčič, 25.4.2003

vrhkletna hiša

Stanovanjska stavba domačije, postavljena nad kletjo, s pritličnim ali delno vkopanim prostorom.

vrstna hiša

Vsaka od več enakih enodružinskih hiš, ki se držijo druga druge.

vt

Urejena in ograjena manjša zelena površina, običajno v bližini hiše. Zasajena je z drevesi, okrasnimi rastlinami in grmovnicami ali z zelenjavo. Urejena površina za strežbo ob gostinskem lokalu.

vrtača

Manjša vdolbina na površju, običajno krožnega prereza, nastala z erozijo na kraškem terenu. Vrtača imajo na dno pogosto plast rodovitne zemlje. V preteklosti so jih ograjevali s suhozidom in v njih urejali manjše njive.

vrtec

Posebna stavba ali del stavbe, urejena za varstvo in vzgojo predšolskih otrok. Vrtec ima lahko ograjen vrt ali lastno igrišče.

vtina

Naprava z večjo konstrukcijo, postavljena za vrtanje.

vrtna plastika

Kip, realna ali abstraktna figura, izdelana iz trajnega materiala, postavljena v okras na vrtu ali v parku.

Opombe: Razlika od parkovne plastike je v tem, da je vrtna postavljena z namenom sožitja z ostalo ureditvijo.

vrtna uta

zavrnjeno geslo

Opombe: Vsaka uta je načeloma v vrtu.

USE (uporabi): uta

vrtnarija

Stavba ali skupina stavb ob vrtu ali parku, v katerih skrbe za rastline, jih občasno shranjujejo in goje in skladiščijo orodje ter stroje za delo na vrtu.

vrtni rondo

Krožno urejen del vrta ali parka, običajno krožna pot s cvetličnim aranžmajem v sredi. Del ureditve je lahko centralno postavljen vodomet z bazenom.

vzhodni korni zvonik

zavrjneno geslo

Zvonik, postavljen nad oltarnim zaključkom cerkve.

Opombe: Geslo je nesistematično, ta tip zvonika je del cerkve, in ni samostojen (zvonik geslimo le takrat, ko stoji ob cerkvi samostojno).

vzpenjača

zavrjneno geslo

USE (uporabi): žičnica

vzporedna domačija

Sestavljena domačija, kjer stanovanjska in gospodarska stavba stojita vzporedno.

Predlog nove definicije: stanovanjska in gospodarska stavba stojita vzporedno (skupina etnologov preverila).

vzporedni kozolec

Kozolec z dvema vrstama med seboj zvezanih stebrov. Vsaka vrsta ima svojo strešico.

Opombe: V literaturi tudi "dvojni stegnjeni kozolec", "kozolec na rigel". Geslo uporabimo tudi v primeru, kadar je v kombinaciji s topalarjem oz. nizkim kozolcem.

zadružni dom

Stavba, urejena predvsem za potrebe kmetijske obdelovalne in obrtne ter nabavno prodajne zadruge, zgrajena po letu 1945 v realsocializmu. Kasneje so zadružni domovi postali vaški kulturni centri. V njem so pisarniški prostori, sejna soba, večnamenska kult

zakladna najdba

zavrjneno geslo

Opombe: Geslo dodano zaradi uskladitve s šifrantom ISeD. Geslo je bilo uporabljeno v RKD, vendar se ne uporablja več. KKN, 6.2.2022

zaklonišče

Betonska praviloma podzemeljska zgradba ali prostor, zgrajen za zaščito ljudi pred vojnimi in drugimi nevarnostmi.

zaledna postojanka

Kraj, kjer se je dlje časa zadrževala enota v zaledju bojne fronte, namenjen oskrbovanju fronte in bivanju vojakov, ranjencev, ter oskrbovalnega moštva.

zapor

Stavba ali del stavbe s posebej urejenimi prostori in napravami za osamitev osumljenih, obtoženih ali iz drugih vzrokov pridržanih in obsojenih ljudi, zapornikov. Sopomenka: ječa

zaporni zid

Zid, postavljen kot obrambna zapora pred ljudmi ali naravnimi pojavi (voda, sneg, veter) v odprtem prostoru.

Opombe: Zvrst glede na nadrejeno območje.

zapornica

Naprava v strugi vodotoka in ob njej, urejena in postavljena za reguliranje pretoka vode ali za zadrževanje vode.

zapornice

Prometna naprava na križišču železniške proge in poti ali ceste za zagotavljanje varnosti prometa.

zaprta domačija

Domačija, pri kateri stanovanjske in gospodarske stavbe z ograjami oblikujejo povezano celoto.

Predlog nove definicije: Vmesni tip domačije med enotno in sestavljeno. Sinonim: Kraška domačija.

zaprta tramvajska prikolica

Potniška prikolica tramvaja, z zaprto karoserijo, uporabljena v vseh letnih časih.

zaselek

Večja domačija, skupina hiš ali zelo majhno naselje na podeželju, brez dodatnih, centralnih funkcij.

zasipnica

zavrnjeno geslo

USE (uporabi): repnica

zatočeni hram

zavrnjeno geslo

USE (uporabi): domačija na vogel

zavetišče

Preprosta stavba, ki daje komu zavetje, za hrambo orodja in za počitek delavcev v vinogradu.

Običajno zidan (ali suhozid) pritličen objekt pravokotnega tlorisa z dvokapno streho. Vinogradniško, pastirsko zavetišče, zavetišče za živino, itn.

zbirka predmetov

Namensko zbrana in varovana skupina predmetov s skupno lastnostjo ali več skupnimi značilnostmi.

Opombe: Zvrst glede na nadrejeno območje.

zdravilišče

Urejen prostor za rekreacijo in počitek, delno pozidan s stavbami, s parki, vrtovi ali gozdnimi površinami. Zdravilišča so urejena ob viru vode ali na področjih s čistim zrakom in neokrnjeno naravo.

zdraviliška stavba

zavrnjeno geslo

Opombe: Geslo dodano zaradi uskladitve s šifrantom ISeD. Geslo je bilo uporabljeno v RKD, vendar se ne uporablja več. KKN, 6.2.2022

zdraviliški objekt

Stavba, postavljena v zdravilišču. Namenjena je za zdravljenje, bivanje ali rekreacijo gostov.

Opombe: Zamenjati geslo z "zdraviliška stavba"?

zdraviliški park

Park, ki je del zdravilišča in je njegova ureditev s sprehajalnimi potmi, senčnicami, športnimi in rekreacijskimi površinami prilagojena zdraviliškim gostom.

zdravstveni dom

Stavba urejena za namen

zemljanka

Vkopana grajena stavba; arheol. enoprostorno bivališče/hiša, ki je lahko pravokotne oblike z dvokapno streho (npr. mlajša železna doba) ali ovalne oblike (npr. zgodnji srednji vek).

Opombe: Za novoveške kamnite in vkopane kašče (npr. značilne za Hoterdšico) upor. geslo repnica!

zgodovinska krajina

Avtentično območje, pomembno predvsem zaradi asociativnih vrednosti, ki so posledica dogajanj ali dogodkov iz zgodovine. Značilna je preoblikovanost reliefa zaradi zgodovinskih dogajanj, morebitne grajene strukture, spominske ureditve, itn.

Predlog nove definicije: Avtentično območje, pomembno predvsem zaradi asociativnih vrednosti, ki so posledica dogajanj ali dogodkov iz zgodovine. Značilna je preoblikovanost reliefa zaradi zgodovinskih dogajanj, morebitne grajene strukture, spominske ureditve, itn.

zgodovinski vrt

zavrjeno geslo

Opombe: Kaj to pomeni? Geslo ni uporabljeno. Geslo je nesmiselno (vsi dediščinski vrtovi so zgodovinski...): ugotovljeno na sestanku 13.5.2009 (Barbara, Maja, Magda, Brigita, Ksenija)

zgradba

zavrjeno geslo

Zidana stavba, poslopje iz trajnih materialov.

Opombe: Ali je geslo sploh potrebno - v večini primerov je STAVBA. (samo 2x zgradba)

zid

Zidana stena, ki razmejuje dva prostora.

Predlog nove definicije: Zidana ali grajena stena, ki razmejuje dva prostora ali varuje teren oz. je zgrajen v sklopu inženirskih objektov (podporni zid). 15.3.2011 MMP.

zidani grob

Opombe: Gita: Iz kamna ali opeke obzidana grobna jama.

zidanica

Stavba sredi ali ob robu vinogradov, urejena za predelavo in shranjevanje grozdja in vina. Lahko služi kot začasno bivališče. Pogosto v breg zidana stavba z vkopano kletjo.

Opombe: Sinonim: gorca.

zlati oltar

Lesen oltarni nastavek iz 17. stol., praviloma rezljan in običajno pozlačen, sestavljen iz konstrukcije, okvirov, niš s kipi ali slikami, okrasnih stebrov in drugih dekorativnih okrasov.

znamenje

Oznaka, znak, spomenik, kip ali manjša stavba v odprtem prostoru, postavljena v spomin na nek dogodek ali osebo, v čast bogu ali svetnikom.

znamenje z nišo

Znamenje, ki ima nad podstavkom manjši zaključek z nišo. V niši je lahko podoba svetnika.

zobnik

Strojni del v obliki kolesa z zobmi na obodu za prenašanje vrtenja z ene gredi na drugo.

zunanja prižnica**zvon**

Kovinska posodasta naprava s kembljem in nosilno konstrukcijo, običajno obešena v zvoniku. Večinoma so zvonovi uliti, bronasti, redkeje železni. Pogosto imajo na robu napise ali dekoracije, uglaseni so na določene tone.

zvončnica

Odprt, z eno ali več nišami prevotljen stenast zvonik na preslico, ki je prekrit s široko, piramidalno ali šotorasto streho.

zvonica

Odprt ali delno zaprt, prekrit prostor pod zvonikom, v katerem so vrvi za zvonjenje.

zvonik

Stolp ali podobna, visoka nosilna konstrukcija, v kateri visi zvon ali zvonovi. Običajno stoje ob cerkvah ali so njihov del, redkeje samostojno (mestni, vaški). Z zvonjenjem vabijo k maši, označujejo pomembne dogodke, bijejo ure. Pogosto dopolnilo so ure.

Opombe: V SV Sloveniji značilni vaški zvoniki, leseni ali zidani, lahko v kombinaciji z znamenjem. Vrste glede na nadrejen objekt oz. njegov namen.

zvonik na preslico

Nad streho cerkve dvignjen del stene, z nišo ali več odprtimi nišami za zvonove in dekorativnim zaključkom brez posebne, širše strehe. Sopomenka: ter

žaga

Industrijski ali obrtniški obrat za osnovno predelavo lesa v polizdelke. Prostor ali stavba z napravami za žaganje hlodov, tramov, desk. Žage so bile večinoma postavljene ob vodi kot viru energije, danes so v območjih tovarn.

žara

Posoda, običajno iz žgane gline in s pokrovom. Vanjo shranijo in pokopljejo pepel umrlega. Žara je lahko kovinska ali iz drugega materiala, njen del ali cela je lahko kiparsko oblikovana. Sopomenka: urna.

žarno grobišče

Grobišče, na katerem so samo žarni grobovi ali pa ti prevladujejo.

USE (uporabi): žgani pokop, grob v žari

zavrjneno geslo

želarija

Narečno (vzh.štajersko): preprosta posest malega (revnega) kmeta ali trgovca.

USE (uporabi): kajža

zavrjneno geslo

železarna

Tovarna za taljenje železove rude ali predelavo železa, jekla in njunih izdelkov.

železni most

Konstrukcija iz železa (litoželezo, jeklo), ki premošča globinske ovire.

železniška kurilnica

Stavba z napravami, v kateri so kurili in popravljali parne kotle lokomotiv.

železniška postaja

Stavba ali sklop stavb in naprave ob železniški progi, urejene za postanke vlakov, vstopanje, izstopanje in čakanje potnikov ter za pretovor blaga.

železniška proga

Urejena pot za vlake. Običajno utrjena površina, prekrita s kamnitim drobirjem, na njej pragovi ter nanje pritrjene kovinske tirnice. Del proge so kretniške naprave, signalne naprave, električno omrežje za napajanje lokomotiv, mostovi, predori, viadukti.

železniški most

Arhitektura za premostitev železniške proge čez reke, doline, prometne poti in druge ovire. Starejši mostovi so kamniti (ločni), nato največkrat jekleni (gredni). Redko so leseni, iz opeke.

Opombe: Geslo je pomožno in se uporablja v kombinaciji z geslom določenim glede na material, iz katerega je most. 19.11.2014.

železniško postajališče

Železniško postajališče je prostor z manjšo stavbo ob železniški progi, kjer se ustavljajo le lokalni potniški vlaki. Je brez kretnic in ostale opreme, značilne za postaje.

železobetonski most

Inženirski objekt, ki premošča globinske ovire, izdelan iz železobetona: betona, ojačanega z vložki železa.

železokop

Prostor površinske eksploatacije železove rude v preteklosti (v železni in rimski dobi, pa tudi v srednjem veku) z ostanki kopov (rudnih jam) in bivališč.

žgani pokop

Z določenim obredom pokopani ostanki sežganega trupla.

Opombe: UF (uporabi za): žarni grob, žarno grobišče

žganjarna

zavrjneno geslo

Predlog nove definicije: Prostor, v katerem se kuha in tudi pije žganje, pogosto imenovana šnopsarija.

Opombe: Predlog Veronika, 10.3.2005. Tipološko to ni objekt posebne vrste, zato je geslo zavrjneno.

USE (uporabi): stavba za žganjekuho

žičnica

Transportna naprava z motorjem in z nosilno jekleno pletenico, dvignjeno na nosilce. Na žico so obešeni sedeži ali vozički za prevoz ljudi in tovorov. K žičnici običajno sodita stavbi s postajama na obeh koncih proge.

žitnica

Stavba, skladišče za žito ali moko. Lahko kašča, v novejšem času silos.

živica

Živa meja, ograja ali okrasna forma, oblikovana iz gosto zasajenih in striženih grmovnic, dreves in kombinacij teh rastlin.

Predlog nove definicije: Boljši izraz bi bil MEJICA. Različno široki pasovi drevja in grmnovja ob robovih kmetijskih zemljišč, ob rekah in potokih. Narečno tudi omejek, ograja, živa meja, zgraja, paseka, seča, seč, itd. Vir: Vloga mejic v kmetijstvu: kako jih ohranjamo?

Opombe: Geslo je uporabljeno v KK! Uvedemo geslo mejica?

žrtvenik

zavrjneno geslo

USE (uporabi): grobni oltar

župnijska cerkev

Cerkev, ki je postavljena ali urejena kot sedež župnije, s krstilnikom in tabernakljem; pred sredo 20. stol. tudi s prižnico. Navadno je večja, bogateje opremljena, v njej so maše vsak dan in v bližini je župnišče.

župnijsko središče

Zaselek ali zaključen del naselja z župnijsko cerkvijo, ob kateri stojijo objekti, ki so funkcijsko vezani na cerkev: župnišče, mežnarija, gospodarska poslopja.

Opombe: Zvrst tudi: stavbe.

župnišče

Stavba, ki je bivališče in urad župnika ali upravitelja župnije. Pogosto so v stavbi učilnice in kapela. Župnišče lahko stoji ob župnijski cerkvi in z njo soustvarja ambient.